

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA OBCHODNÍHO PRÁVA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Obchodní firma

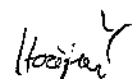
Konzultant: Doc. JUDr. Stanislav Plíva, CSc.

Červen 2008

Zpracoval: Mgr. Daniel Hořejší

Čestné prohlášení

"Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým"

Mgr. Daniel Hořejší

Seznam použitých zkratek:

ObchZ	- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ	- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
VOZ	- zákon č. 1/1863 ř. z., všeobecný obchodní zákoník
TZ	- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
zákon o matrikách	- zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
novela	- zákon č. 370/2000 Sb., novela obchodního zákoníku
HGB	- německý obchodní zákoník z roku 1897, ve znění pozdějších předpisů
Slovenský ObchZ	- obchodný zákoník č. 513/1991 Zb., v znení neskorších predpisov

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Historický exkurs.....	4
2.1	Úvodní poznámka.....	4
2.2	Význam z. 1/1863 ř.z. a obchodní firmy v historických souvislostech.....	4
2.3	Z.č. 141/1950 Sb., občanský zákoník a z.č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník 8	
2.4	Změny po roce 1989, právní úprava od 1.5.1990 – 31.12.1991.....	10
2.5	Obchodní jméno podle z. č. 513/1991Sb. (1.1.1992 - 31.12.2000).....	13
3	Obchodní firma – vymezení pojmu de lege lata.....	16
4	Funkce a význam obchodní firmy.....	18
4.1	Obecná ustanovení o funkci a významu obchodní firmy.....	18
4.2	Význam obchodní firmy ve vztahu k zák. č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách.....	19
5	Zásady tvorby obchodní firmy.....	21
5.1	Obecná ustanovení.....	21
5.2	Zásada firemní povinnosti.....	23
5.3	Zásada legality.....	24
5.3.1	Zásada nezaměnitelnosti.....	25
5.3.2	Zásada zákazu klamavosti.....	27
5.3.3	Zásada pravdivosti.....	29
5.3.4	Zásada jasnosti.....	30
5.3.5	Zásada jednotnosti.....	31
5.3.6	Zásada nedělitelnosti.....	32
6	Principy tvorby obchodní firmy.....	33
6.1	Princip přísné pravdy.....	33
6.2	Princip volné tvorby.....	34
6.3	Princip smíšený.....	34
7	Tvorba obchodní firmy a její struktura.....	35
7.1	Úvodní ustanovení.....	35
7.2	Tvorba a struktura obchodní firmy – obecně.....	35
7.2.1	Firemní kmen.....	35
7.2.2	Firemní dodatek.....	36
7.3	Tvorba a struktura obchodní firmy podnikatele – fyzické osoby.....	38
7.3.1	Firemní kmen.....	38
7.3.2	Firemní dodatek.....	40
7.4	Tvorba a struktura obchodní firmy podnikatele – právnické osoby.....	41
7.4.1	Firemní kmen.....	41
7.4.2	Firemní dodatek.....	45
8	Přechod, převod, změna obchodní firmy a související ustanovení.....	48
8.1	Obecná ustanovení.....	48
8.2	Přechod obchodní firmy.....	48
8.3	Převod obchodní firmy.....	52
8.4	Změna obchodní firmy.....	53
9	Obchodní firmy podnikatelů, kteří tvoří koncern a firmy mateřské a dceřiných společností.....	55
10	Obchodní firma ve vztahu k řízení ve věcech obchodního rejstříku.....	58
10.1	Úvodní ustanovení.....	58
10.2	Věcná a místní příslušnost rejstříkových soudů.....	58

10.3	Vývoj právní úpravy řízení ve věcech obchodního rejstříku.....	60
10.3.1	Právní úprava platná do 30.12.2000 (§ 200a – 200d OSŘ)	60
10.3.2	Právní úprava platná do 30.6.2005	60
10.3.3	Právní úprava platná od 1.7.2005 do 14.3.2006	61
10.3.4	Aktuální právní úprava	65
10.4	Možnost aplikace zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.....	66
11	Ochrana obchodní firmy	68
11.1	Obecná ustanovení.....	68
11.2	Absolutní ochrana dle § 12 ObchZ.....	69
11.2.1	Žalobní nárok na zdržení se protiprávního jednání (tzn. žaloba zápuřčí). 71	
11.2.2	Žalobní nárok na odstranění protiprávního stavu (tzn. žaloba odstraňovací) 71	
11.2.3	Žalobní nárok na vydání bezdůvodného obohacení	72
11.2.4	Žalobní nárok na přiměřené zadostiučinění.....	72
11.2.5	Žalobní nárok na náhradu škody.....	73
11.3	Některé z dalších způsobů ochrany obchodní firmy	74
11.3.1	Relativní ochrana dle ustanovení o nekalé soutěži	74
11.3.2	Ochrana dle občanského zákoníku	75
11.3.3	Ochrana dle trestního zákona.....	76
12	Podnikatelé nezapsaní do obchodního rejstříku.....	76
12.1	Obecná ustanovení.....	76
12.2	Osoby podnikající pod společným jménem	77
13	Zahraniční úprava obchodní firmy (Německo, Francie, Slovensko).....	78
14	Závěr	81

1 Úvod

Problematiku obchodní firmy jsem si zvolil jako téma rigorózní práce z toho důvodu, že jí obchodní zákoník věnuje jen nepatrnou část svého obsahu. S tím souvisí skutečnost, že obchodní firma nabízí celou řadu teoretických a praktických otázek i nesrovnalostí, které se k ní vztahují. Podle mého názoru je institut obchodní firmy zajímavý tím, že se s ním setkáváme zcela běžně v rámci každodenního života, aniž bychom si uvědomovali o jak složitou a významnou součást práva se jedná. Pokusím se pohlédnout na obchodní firmu nejen jako na pět relativně strohých paragrafů v obchodním zákoníku, ale naopak poskytnout kromě konkrétních dílčích otázek i pohled širší, který zdůrazní a vyzdvihne její význam nejen v oblasti obchodního práva. Pro lepší pochopení a uvedení do souvislostí s nynějším stavem se budu nejprve zabývat historií; půjde o stěžejní a podle mého názoru nejdůležitější období a momenty, které vždy znamenaly předěl mezi právní úpravou existující do té doby. Tyto posuny samozřejmě nemusely pokaždé znamenat posun tím nejlepším směrem. Změny souvisely a odvíjely se od situace ekonomické, hospodářské nebo politické, a to jak na poli mezinárodním, tak na poli vnitrostátním. Samozřejmě mohlo docházet a také docházelo i ke kombinacím více různorodých faktorů. Je totiž zřejmé, že změny politické mohly vyvolat změny ekonomické nebo s nimi alespoň úzce souviset. Taktéž mezinárodní vývoj po 2.světové válce, kdy svět se de facto rozdělil na dvě sféry vlivu, na dva odlišné pohledy na fungování ekonomik, měl svůj odraz do vnitrostátních záležitostí, tedy i do českého resp. československého právního řádu. V rámci historického exkursu již stručně nastíním také pojem, funkci a význam obchodní firmy, protože pohled do předchozích právních úprav nelze rozebírat bez těchto souvislostí. Zmíněným tématům se budu poté věnovat i samostatně. V další části se zaměřím na zásady a principy tvorby obchodní firmy. Je totiž bez pochyb, že má-li nějaký institut v obchodním nebo jakémkoliv jiném odvětví práva fungovat, musí existovat kvalitní a jasný systém zásad a principů pro jeho tvorbu. Jednoduše řečeno musejí existovat určité „základy“, na kterých lze posléze něco vytvářet. Dále se budu zabývat přechodem a převodem

obchodní firmy, její změnou, ať již půjde o dobrovolnou nebo povinnou. Vytvořit v právu nějaký institut a ponechat ho bez dalšího povšimnutí a kontrolních mechanismů je zřejmě nemyslitelné, proto se budu věnovat také ochraně obchodní firmy a způsobům, jakými se lze ochrany domoci. Zaměřím se rovněž na obchodní firmu z pohledu řízení ve věcech obchodního rejstříku. Na konkrétních příkladech z obchodního rejstříku lze sledovat, že rejstříkové soudy podle mého názoru přistupují k dikci zákona v řadě případů dosti benevolentně. Pouze ve stručnosti se pokusím nastínit význam obchodní firmy ve vztahu k jiným právním předpisům a poukázat na fakt, že obchodní firma svým významem značně přesahuje „hranice“ obchodního zákoníku. Budu si také pokládat otázky, které se podle mého mínění obchodní firmy týkají, aniž by zatím odpovědi na ně byly jednoznačně známy, přičemž významná bude právě ona diskuze nikoliv jediné správné řešení. Průběžně budu uvádět příklady z judikatury, ve kterých se teoretické úvahy promítnou do úrovně běžné praxe. Na závěr poté uvedu stručné srovnání se zahraniční úpravou s cílem nabídnout komparaci nejen v rámci odlišných časových období, ale také v různých státech.

2 Historický exkurs

2.1 Úvodní poznámka

Historický exkurs se pokusím nastínit v určitých fázích, které jsem již předeslal v obsahu. Nepůjde mi o to, zabývat se danými obdobími jen samostatně a odděleně od těch ostatních. To by ostatně nebylo ani dost dobře možné, neboť šlo vždy o vývoj navazující, i když v některých momentech přerušovaný v důsledku aktuální politické situace. Mou snahou bude nabídnout spíše průřezový a stručný pohled na institut obchodní firmy (jména) od roku 1863 po současnost.

2.2 Význam z. 1/1863 ř.z. a obchodní firmy v historických souvislostech

Vývoj obchodního práva a jeho kodifikace na území Československé republiky byly silně ovlivněny rakouským a německým právem. První celistvější zákonnou úpravou obchodního práva, platnou v českých zemích, byl zákon č. 1/1863 ř.z., všeobecný obchodní zákoník, který nabyl účinnosti dne 1.7.1863.

Po vzniku Československé republiky byl v rámci recepce přejat do československého právního řádu. Zejména praktické obtíže plynoucí z dualismu právního řádu (na Slovensku totiž platil obchodní zákoník uherský) vedly ve třicátých letech k zahájení prací na vypracování nového obchodního zákona, jednotného pro celou ČSR.

Především v důsledku vypuknutí druhé světové války, zůstal tento proces pouze ve stádiu návrhu (tiskem vyšla v roce 1937 jeho část pod názvem Osnova obchodního zákona). Původní obecný obchodní zákoník tak platil až do konce roku 1950, kdy byl zrušen občanským zákoníkem, z. č. 141/1950 Sb. Zní to téměř až neuvěřitelně, když si spočítáme, že zákon z roku 1863 platil až do roku 1950, tedy bezmála 90 let.

VOZ definoval v čl. 15 firmu kupcovu jako *jméno, pod kterým v obchodu svá jednání provozuje a podpis dává*. Firmu ale nemohl užívat každý kupec, ale pouze ten, jemuž to dovoloval zákon. Kupci se totiž rozdělovali na dvě skupiny, a to kupce plnoprávné a neplnoprávné (kupci neúplného práva). Za plnoprávné kupce (obchodníky) byli považováni obchodníci, na které se vztahovala ustanovení VOZ o firmách, obchodních knihách a prokuře, kteří měli všechna práva a povinnosti kupců. Byli to ti kupci, kteří platili tzv. státní výdělkovou daň alespoň 200 korun ročně a v místech nad 10 000 obyvatel alespoň 400 korun ročně. Obchodníci, kteří platili nižší daň a tzv. podomní obchodníci se považovali za kupce neúplného práva. Firma byla považována za jméno, které individualizuje kupce při jeho obchodním styku (v obchodu). Pod firmou nabýval obchodník práv a vstupoval do závazků, aniž bylo třeba jeho jméno občanské. Firma ve smyslu čl. 15 a násl. VOZ nebyla subjektem, ale obchodním jménem fyzické nebo právnické osoby, která provozovala obchody. Firma nebyla ani objektem provozování. Lišila se od podniku, závodu, od tzv. vnějšího označení závodu, stejně tak od ochranné známky a etikety, které však mohly být součástí firmy. Pojem firma se v přeneseném významu používal také ve smyslu vývěsního štítu, který nesl jméno podnikatele nebo závodu. Další odpovědi na otázky týkající se daného období, lze nalézt v čl. 15- čl. 27 VOZ.

VOZ vymezil pojem kupec pouze pro své účely, ale nijak se nedotýkal pojmu kupec dle živnostenského řádu (z. č. 227/1859 ř. z.), který stanovil, že obchodníkem (kupcem) je ten, kdo provozuje obchody po živnostensku. V této souvislosti uvedu pouze výjimku z pravidla, že jen živnostenské provozování obchodů může činit osobu kupcem, kterou stanovil § 61 z.č. 58/1906 ř.z. Podle něho jsou společnosti s ručením omezeným vždy kupci (obchodními společnostmi), i když obchodní živnosti neprovozují. Jejich předmět se týkal např. činnosti poučné. Další výjimku obsahovalo ustanovení § 2 vládního nařízení č. 224/1920 Sb., podle něhož byl ústav „Pražské vzorkové veletrhy“ zřízený Pražskou obcí kupcem, i když neprovozoval obchody ve smyslu uvedeného zákona.

Jak jsem již poznamenal, snahy o změnu původní právní úpravy z roku 1863 existovaly, ovšem protože nebyly nebo možná lépe řečeno nemohly být realizovány, byla situace v období 1. republiky taková, že platily:

- I. normy převzaté z právního řádu rakouského, jednalo se zejména o již několikrát zmíněný obchodní zákoník (z.č. 1/1863 ř.z.), který věnoval obchodní firmě čl.15 – 27 a živnostenský řád (z.č. 227/1859 ř.z.), který upravoval označení těch podnikatelů, na které se nevztahovala firemní povinnost,
- II. normy přijaté v období tzv. První republiky; šlo hlavně o z.č. 111/1927 Sb. Z. a n. proti nekálé soutěži.

Mezinárodní situace však směřovala ke změně, která měla na takřka 40 let ovlivnit svět, jeho politické, sociální a samozřejmě také právní uspořádání. Jak jsem již uvedl výše, vše souvisí se vším, a tak bylo poznamenáno rovněž české právo včetně práva obchodního. To znamená také mnou rozebíraná obchodní firma resp. obchodní jméno. Ještě v období 1. republiky existovala k institutu obchodní firmy bohatá judikatura a rovněž teorie věnovala dané problematice značnou pozornost. To se však posléze mělo změnit. Rád bych ale začal postupně.

Nejdůležitějším a hlavním účelem institutu obchodní firmy je individualizovat, identifikovat a odlišit jednoho podnikatele od podnikatelů ostatních, kteří působí na trhu. Plní tedy zejména funkci individualizační, rozlišovací, ochranou a garanční. Obchodní firma podnikatele se totiž postupně v důsledku kvalitních výrobků či poskytovaných služeb stává určitou zárukou kvality zboží či poskytovaných služeb. Dostane se tak do obecného povědomí a usnadňuje podnikateli existenci v tvrdé konkurenci tržního hospodářství. Výše uvedené by také mělo fungovat opačným směrem. Jestliže podnikatel situaci podcení a stane se známým jen díky své nevalné kvalitě ať již produktů či služeb, je poté jeho název „nálepkou“ spíše negativní. Zde šlo o záležitosti, které vyplývají především ze soukromého zájmu podnikatelů na straně jedné a spotřebitelů na straně druhé, jde totiž o ochranu jejich práv. Požadavky na rozlišení subjektů, které se zabývají podnikáním, vyplývají také z veřejného zájmu na tom, aby trh řádně fungoval. Jak jsem již také poznamenal, je české obchodní právo ovlivněno zejména právem německým a rakouským, kde silně působí prvek veřejnoprávní. Poměr prvku veřejnoprávního a soukromoprávního se v různých právních úpravách liší.

Z toho, co jsem uvedl, jasně vyplývá, že obchodní firma je významným a nepostradatelným institutem obchodního práva, ale jen pokud existuje v rámci trhu a tržního hospodářství. V opačném případě může její význam naopak stagnovat či se reálně zcela vytratit. Již v období, kterým jsem začal (tzn. od účinnosti zákona 1/1863 ř.z.) byla obchodní firma nedílnou součástí obchodního práva a trhu jako takového. Také prvorepubliková právní úprava byla poměrně bohatá, a to včetně judikatury a doktrinárních úvah. Situace se změnila po roce 1948 resp. po roce 1945, kdy se již nenápadně projevovaly známky blížících se změn. Těmito prvními projevy byly například ustanovení § 15 dekretu č.100/1945 Sb. a § 12 dekretu č. 101/1945 Sb., podle kterých „odpovídá-li národní podnik v podstatě některému podniku znárodněnému, může užívat dosavadní firmy tohoto podniku bez svolení jinak podle platných předpisů nutného. Stane-li se tak, je ten, komu firma dosud náležela, povinen ji změnit

nebo doplniti, aby se zřetelně lišila od firmy národního podniku.“¹ Po roce 1948 se situace dále zhoršovala, došlo totiž k úplnému potlačení tržních mechanismů v našem hospodářství.

„Obchodní firma“ je na fungování tržního hospodářství závislá, respektive se od existence svobodného trhu odvíjí. V letech 1948-1989, tzn. v období socialistického pohledu na svět a snah dosáhnout toho, aby „vše patřilo všem“, v období direktivní úlohy státu a plánovaného hospodářství bez povšimnutí skutečných a neustále se měnících potřeb obyvatelstva, bez fungování konkurence, ztratilo mnoho institutů obchodního práva význam. Tak tomu bylo rovněž u obchodní firmy. Snaha individualizovat, odlišit se a vyniknout nad ostatními výrobci a poskytovateli stejných či zaměnitelných produktů neměla žádný význam, stala se na téměř 40 let zbytečnou. Šlo o období, kdy veškeré zdroje a majetek potřebný k výrobě vlastnil stát. Byl to stát, který určoval, co a v jakém množství se bude vyrábět. Jednotlivé podniky neměly zájem a vlastně ani nemohly produkovat to, co bylo potřeba, po čem existovala reálná poptávka.

2.3 Z.č. 141/1950 Sb., občanský zákoník a z.č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník

Ekonomickým cílem podniků se stalo pouhé dosažení plánu. Podle dosažení stanoveného plánu byl poté podnik hodnocen, nešlo o to, jak se výrobky ve skutečnosti prodávaly. Poptávka po zboží převažovala nad nabídkou. Pro zákazníka bylo důležité určitý výrobek vůbec sehnat. V těchto podmínkách bylo tou nejmenší starostí pátrat po tom, kdo jej vyrobil. Ještě menší smysl by dávalo vynakládat jakékoliv prostředky na propagaci sebe a svých výrobků, jestli je vůbec možné o „svých“ výrobcích hovořit. Byl to spotřebitel, který musel vyvíjet aktivitu a snahu o získání nějakého produktu.

---

¹ Viz.čl. 22 z. č. 1/1863 ř. z.: Kdo nabude trvajícího obchodního závodu smlouvou nebo skrze dědictví, může ho vésti dále pod dosavadní firmou ať s přídavkem, naznačujícím nástupnictví, ať bez něho, když dosavadní majitel závodu, neb jeho dědicové, nebo podle případu spoludědicové, výslovně svolí k dalšímu vedení firmy

V roce 1950 byl přijat občanský zákoník (z. č. 141/1950 Sb.), který zrušil zákon 1/1863 ř.z., čímž byla devastace institutu obchodní firmy v podstatě završena. S výjimkou Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví z r. 1883, která se vyhlášením ve Sbírce zákonů stala součástí našeho právního řádu, se pojem obchodní firma v českých normách vůbec nevyskytoval. Zákon č. 141/1950 Sb. sjednotil prakticky celé tehdejší československé soukromé právo. Vedle toho platily i další právní předpisy, např. akciový zákon č. 243 z roku 1949, jejichž praktický význam byl však pouze marginální.

Přijetím nového občanského zákoníku byl na dlouhá léta přetržen vývoj obchodního práva. Po diskusích o potřebě speciálního zákona upravujícího hospodářské vztahy v 60. letech byl přijat zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník. Tento zákon však nelze považovat za právní předpis práva obchodního. Šlo o svébytný právní předpis, který upravoval zejména vztahy mezi socialistickými organizacemi navzájem případně těmito organizacemi a státem, což vedlo mj. k vysokému stupni veřejnoprávních prvků. Pro zahraniční obchodní styky navíc platil zákon č. 101/1963 Sb., zákoník mezinárodního obchodu, upravující řadu klasických obchodně právních institutů, zejména v oblasti obligačního práva.

Výše uvedený právní vývoj byl silně ovlivněn teorií socialistického hospodářského práva, koncipovaného jako samostatné právní odvětví. Důsledky tohoto pojetí, přestože bylo vědeckými autoritami vyvráceno, přetrvávají v mysli mnohých do dnešních dnů. Projevuje se to především ve snahách maximalisticky upravovat oblast spadající tradičně do práva obchodního nebo občanského způsobem, který je značně prostoupen veřejnoprávními prvky. Z toho pak také plyne zbytečně vysoký stupeň právního formalismu.

V tomto období byly na základě zmíněného zákona 109/1964 Sb. důležité pouze tzv. socialistické organizace. Jednalo se o:

- státní hospodářské organizace
- družstva

- podniky a hospodářská zařízení společenských organizací
- družstevní podniky
- jiné socialistické organizace

Pro tyto subjekty platila následující pravidla ²:

- I. Při zřizování státní hospodářské organizace stanovil příslušný státní orgán ve zřizovací listině kromě jiného její název a sídlo. Přitom název musel vylučovat možnost záměny s názvy jiných organizací a měl vyjadřovat, o jakou formu státní hospodářské organizace se jedná (§ 43 z.č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník).
- II. Stanovy družstva musely obsahovat název a sídlo družstevní organizace. O vyloučení možnosti záměny a o vyloučení právní formy v názvu zákon mlčel. (§ 90 z.č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník).
- III. Podniky a hospodářská zařízení společenských organizací rovněž musely mít své jméno. (§ 102 odst. 2 z.č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník).
- IV. Pro družstevní podniky platil, pokud jde o stanovení názvu, obdobný režim jako pro státní hospodářské organizace (§ 93 odst.1 ve spojení s § 43 z.č.109/1964 Sb.).

Všechny čtyři druhy socialistických organizací byly pod svými názvy zapsány povinně v podnikovém rejstříku. (§ 107 odst. 1 z.č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník).

2.4 Změny po roce 1989, právní úprava od 1.5.1990 – 31.12.1991

Po zmíněném období socialismu dospěl vývoj až do roku 1989, tzn. k „sametové“ revoluci a politickým změnám. Nová situace se samozřejmě opět

---

² www.lexdata.cz – úplné znění z.č. 109/1964 Sb. a Litochlebová,M.: Obchodní jméno, koncepce právní úpravy a způsob ochrany, 1995, str.6

odrazila v oblasti hospodářské, ekonomické a právní. Téměř 40 let neexistovalo obchodní právo v podobě jaké ho známe dnes. Porevoluční období bylo obdobím rychlých zvrátů a změn, ve kterém šlo o to, co nejrychleji přijmout nové právní předpisy. Avšak vytvořit nový ucelený kodex příslušného právního odvětví je značně obtížné, takže byly prozatím alespoň vytvořeny normy přechodného charakteru. V oblasti obchodního práva k tomu došlo novelou hospodářského zákoníku zákonem č.103/1990 Sb. Novela nabyla účinnosti dnem 1.5.1990, k témuž datu nabyly účinnosti i zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů.

Vzhledem k dlouhodobé faktické neexistenci obchodního práva v českém právním řádu, nebylo možné legislativní cestou navázat na bezprostředně předcházející úpravu. A to ani ve dvou výše zmíněných přechodných normách, ani v připravovaném novém obchodním zákoníku. Bylo zapotřebí vypořádat se s právním vakuem, které u nás vzniklo. Zákonodárci se obrátili k normám prvorepublikovým a zahraničním, zejména k normám německým. To bylo patrné jak z označení - obchodní název (firma), tak z obsahu institutu, který byl do našeho právního řádu opět zaveden. Na druhou stranu situace po roce 1989 nebyla stejná jako v období první republiky, takže nebylo možné pouze převzít tuto úpravu, či úpravu německou. Již se například nerozlišovali podnikatelé na podnikatele (kupce) plného práva a na podnikatele ostatní, také se nerozlišovalo mezi podnikatelem kupcem a podnikatelem řemeslníkem, podomním obchodníkem atd. Podnikatelé – fyzické osoby měli možnost přijímat i firmy fantazijní (smyšlené), což se posléze ukázalo jako problém. U podnikatelů – právnických osob, byla přijata zásada firemní volnosti, tzn. že podnikatelé – právnické osoby mohli přijmout firmu osobní, věcnou, fantazijní i smíšenou. Podnikatelé právnické osoby uvedené volnosti využívali natolik, že řada firem byla v rozporu se zásadou jasnosti a často i pravdivosti.

Jak jsem výše zmínil u podnikatelů fyzických osob, nebyl stav po 1.5.1990 bez problémů, spíše tomu bylo naopak. To se nyní pokusím vysvětlit.

Zákon č.105/1990 Sb. stanovil v § 8 odst.1 písm. d), že obchodní název se skládá z příjmení podnikatele, popř. z dodatku zamezujícího jeho zaměnitelnost; orgán příslušný k registraci může připustit i jiný obchodní název (firmu). Jak je možné tušit již z tohoto ustanovení, potíže působila věta za středníkem, která byla zajisté koncipována jen jako výjimka z povinnosti osobní obchodní firmy. Bohužel se však ze zamýšlené výjimky stalo téměř pravidlo. Podnikatelé fyzické osoby často tvořili svou firmu jako název smyšlený a fantazijní. Stěží hledat důvody, proč tomu tak bylo, možná šlo o to, že fyzické osoby se své příjmení obávali použít možná se domnívali, že budou spíše vzbuzovat větší míru důvěryhodnosti při užití nějakého „trefného“ názvu. Orgány příslušné k registraci podnikatelů – fyzických osob těmto snahám nijak nečelily, ačkoliv čelit mohly a měly, jak vyplývá z dikce zákona, resp. věty za středníkem. Oprávněné orgány zaregistrovaly téměř všechny obchodní názvy (firmy), které podnikatelé – fyzické osoby k registraci navrhli. Nastolený stav nebyl úplně napraven ani přijetím nové právní úpravy, a to zákonem č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), který s výjimkou § 12a – 12e zrušil z. č. 105/1990 Sb., ani vydáním z. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, který zrušil z. č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník. Přijetím z. č. 513/1991 Sb. byla úprava obchodního jména (termín zavedený obchodním zákoníkem a užitý v živnostenském zákoně) podnikatelů – fyzických i právnických osob zakomponována komplexně do obchodního zákoníku.

U podnikatelů – právnických osob byla situace vzhledem k jejich charakteru a povaze odlišná. Nevznikaly zde sice problémy a rozporuplnosti jako u podnikatelů – fyzických osob, ale vyvstávaly jiné problematické otázky.

Právní úprava obchodních jmen podnikatelů právnických osob byla obsažena v § 5 novelizovaného hospodářského zákoníku (novela provedená z. č.103/1990 Sb.). Tito podnikatelé mohli mít vzhledem ke své povaze jediný název vytvořený při jejich vzniku a pod tímto názvem také provozovali svou podnikatelskou činnost. Ustanovení § 5 hospodářského zákoníku nestanovilo na obchodní název podnikatelů – právnických osob žádné zvláštní požadavky, kromě toho, že obchodní název musel obsahovat údaj o jakou organizačně právní

formu, popř. druh organizace jde a také nezaměnitelnost s obchodním názvem jiné osoby. U právnických osob byla otázka nezaměnitelnosti vzhledem k rozpadu velkých hospodářských celků na celou řadu samostatných závodů a následně probíhajícím privatizacím aktuálnější.

Potíže se objevovaly v důsledku toho, že nezaměnitelnost byla nastolena v rámci celého státu, nikoliv pouze v rámci obce či jiné organizační složky státu, jak tomu bylo v období první republiky. Neexistovala totiž propojenost mezi evidencemi jednotlivých rejstříkových soudů, a tak nebylo bez problémů možné zjistit, jestli již příslušný obchodní název není zapsán pro jiného podnikatele.

2.5 Obchodní jméno podle z. č. 513/1991Sb. (1.1.1992 - 31.12.2000)

K dalšímu vývoji institutu obchodní firmy došlo 1.1.1992, kdy nabyl účinnosti zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Hovořím-li však o obchodní firmě, není to již vzhledem ke zmíněné právní úpravě zcela pravdivé. Obchodní zákoník totiž oproti úpravám předcházejícím zavedl pro označení podnikatelů „obchodní jméno“, a to v § 8 - §12. Důvodů pro tento posun bylo zřejmě více, podle mého názoru byl jedním ze stěžejních ten, že došlo k významové změně slova „firma“. Pojem byl postupně stále více personifikován a slovo firma se v běžné mluvě nepoužívá a ani není chápána jako označení subjektu, ale jako subjekt samotný. Běžně se používá spojení např. založit firmu, pracovat ve firmě, objednat u firmy atd. Podle § 8 obchodního zákoníku byl tedy obchodním jménem název, pod kterým podnikatel činí právní úkony při své podnikatelské činnosti. Ze zákonné definice vyplývalo, že pojmovými znaky byly: podnikatel, právní úkon a podnikatelská činnost. Problematice právního úkonu se nebudu věnovat, jelikož by to bylo v rámci mé práce nadbytečné. Co se týká podnikatele, jen stručně zmíním § 2 odst. 2 ObchZ, který stanovil, že podnikatelem podle tohoto zákona je:

- a) osoba zapsaná v obchodním rejstříku,
- b) osoba, která podniká na základě živnostenského oprávnění,
- c) osoba, která podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů

d) fyzická osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu.³

Odpoověď na otázku co se skrývá pod pojmem podnikání, vyplývá z ustanovení § 2 odst.1 obchodního zákoníku. Jedná se o činnost podnikatele, která je soustavná, prováděná samostatně, činnost prováděná vlastním jménem (pod svým obchodním jménem), na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku (zisku ovšem nemusí být v daném případě skutečně dosaženo). Zde je potřeba si uvědomit, že pokud činí podnikatel – fyzická osoba právní úkony, ale nikoli při podnikatelské činnosti, činí takový právní úkon pod svým jménem občanským, nikoliv pod obchodním jménem. Tuto situaci rozeberu níže v souvislosti s platnou právní úpravou.

Závěrem k této kapitole mi zbývá ještě popsat právní úpravu jména podnikatele fyzické osoby, abych navázal na to, co jsem uvedl v části 2.4. V § 9 odst.1 obchodního zákoníku bylo stanoveno, že obchodním jménem podnikatele fyzické osoby je její jméno a příjmení, tedy nejen příjmení, jak tomu bylo podle zákona č. 105/1990 Sb. a dále stanovil, že obchodní jméno fyzické osoby může obsahovat dodatek odlišující osobu podnikatele nebo druh podnikání. Podle § 10 odst. 1 poslední věta obchodního zákoníku stačilo u fyzických osob k odlišení uvedení jiného místa podnikání. Obchodní jméno podnikatele fyzické osoby nemohlo být již v žádném případě fantazijní povahy. Co se týkalo dodatku platilo podle J. Dědiče⁴ následující:

Ohledně dodatků u osoby fyzické byl přijímán dvojitý výklad – volnější (připouštějící i tzv. fantazijní dodatek) a užší (připouštějící jen dodatek odlišující osobu a druh podnikání). Část literatury - reprezentující soudy - přiklání se k variantě první, pokládá výčet dodatků v § 9 odst. 1 jen za demonstrativní a argumentuje návazností na předchozí úpravu, která byla v tomto ohledu volná a

---

³ Zákonem č. 85/2004 Sb. byl novelizován z. č. 252/1997 Sb., o zemědělství, a současně byl novelizován ObchZ tak, že v jeho § 2 odst. 2 písm. d) bylo zrušeno slovo „fyzická“. Podle současné platné právní úpravy zní § 2 odst.2 písm. d) osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu.

⁴ Dědič J. a kol.: Obchodní zákoník, Komentář, Prospektrum, Praha, 1997

jejím důsledkem je v praxi existence mnoha firem fyzických osob s fantazijními dodatky.

Většina literatury se přiklání k užšímu výkladu a vychází z toho, že výčet v § 9 odst. 1 je taxativní a nepřipouští se ani iniciály, i kdyby u nich byla souvislost s osobou nebo předmětem podnikání. Za dodatky odlišující osobu se pokládají např. i akademické tituly, osobní výrazy „syn“ , „mladší“, ale též údaje o místě podnikání.

U obchodních jmen podnikatelů – fyzických osob z uvedeného období bylo hlavním problémem, jak se vypořádat s fantazijními dodatky u obchodních jmen, které přetrvávaly z minulé právní úpravy a které se veřejnosti vžily a které byly jako dodatky ve smyslu § 9 odst. 1 obchodního zákoníku zapsány jako součást obchodních jmen živnostenskými úřady při vydávání živnostenských listů, popř. koncesních listin dle § 74 odst. 2 a 3 z. č. 455/1991 Sb., i když ustanovení § 9 odst. 1 obchodního zákoníku neodpovídají.⁵

Důvodem toho, že problematické pozůstatky z minulé právní úpravy přetrvávaly, byly následující:

- I. Je potřeba konstatovat, že živnostenské úřady při vydávání živnostenských listů a koncesních listin podle § 74 odst. 2 a odst. 3 živnostenského zákona sice měly snahu uvést dosavadní obchodní názvy (firmy) podnikatelů – fyzických osob do souladu s požadavky obchodního zákoníku, ale narážely na odpor podnikatelů, kteří používali fantazijní obchodní názvy nebo třeba jen fantazijní dodatky k firemnímu kmeni v souladu s ustanovením § 8 odst. 1 písm. d) zákona č. 105/1990 Sb. Tito podnikatelé se totiž, dle mého názoru, zcela oprávněně mohli obávat toho, že zmíněná fantazijní označení se již veřejnosti vžila, a tak požadovali, aby takováto označení byla pojata do obchodního jména alespoň ve formě dodatku, což ale nebylo již dle aktuální právní úpravy

---

⁵ Litochlebová, M.: Obchodní jméno, koncepce právní úpravy a způsob ochrany, 1995, (Práce posluchačů právnické fakulty UK) str.25

možné. I přes to, živnostenské úřady těmto požadavkům zpravidla vyhovovaly.

II. Další možností bylo využití § 768 odst. 3 věta první obchodního zákoníku.⁶ Jednalo se o povinnost osob zapsaných v podnikovém rejstříku, aby uvedly zápisy v podnikovém rejstříku, tzn. i zapsaný obchodní název (firmu) do souladu s obchodním zákoníkem, a to do 1.1.1993. Pokud by tak tyto osoby neučinily dobrovolně, měly je rejstříkové soudy k úpravě zápisu vyzvat a pro její provedení stanovit přiměřenou lhůtu. Ovšem ani tato možnost nebyla důsledkem zřejmě liknavého postoje jak podnikatelů, tak rejstříkových soudů důsledně plněna

Další možností bylo využití § 768 odst. 3 věta první obchodního zákoníku.⁷ Jednalo se o povinnost osob zapsaných v podnikovém rejstříku, aby uvedly zápisy v podnikovém rejstříku, tzn. i zapsaný obchodní název (firmu) do souladu s obchodním zákoníkem, a to do 1.1.1993. Pokud by tak tyto osoby neučinily dobrovolně, měly je rejstříkové soudy k úpravě zápisu vyzvat a pro její provedení stanovit přiměřenou lhůtu. Ovšem ani tato možnost nebyla důsledkem zřejmě liknavého postoje jak podnikatelů, tak rejstříkových soudů důsledně plněna.

3 Obchodní firma – vymezení pojmu de lege lata

Co se týká zákonného vymezení pojmu obchodní firma podle platného znění obchodního zákoníku, je nutné uvést zejména § 8 odst. 1, který stanoví, že obchodní firma je název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Podnikatel je povinen činit právní úkony pod svou firmou.

Ustanovení § 9 odst. 1 ObchZ vymezuje pojem firma fyzické osoby, § 9 odst. 2 ObchZ se vztahuje na obchodní firmu obchodní společnosti nebo družstva.

---

⁶ Zápisy v podnikovém rejstříku, které neodpovídají ustanovením tohoto zákona, musí být uvedeny do souladu s tímto zákonem do jednoho roku od jeho účinnosti

⁷ Zápisy v podnikovém rejstříku, které neodpovídají ustanovením tohoto zákona, musí být uvedeny do souladu s tímto zákonem do jednoho roku od jeho účinnosti

Novela obchodního zákoníku účinná od 1.1.2001 upouští od pojmu obchodní jméno (o něm bylo pojednáno výše) a vrací se k tradičnímu pojmu obchodní firma (firma), který byl užíván v našem předválečném právu. Pojem firma je však užší než dosavadní pojem obchodní jméno, neboť firma je vázána na zápis podnikatele do obchodního rejstříku.⁸ Změna právní úpravy byla nejen lingvistická, ale také věcná. Podstatným rozdílem mezi původní a současnou právní úpravou je to, že obchodní firmu mají pouze podnikatelé zapsaní do obchodního rejstříku. Obchodní jméno musel mít každý podnikatel, bez ohledu na to, zda byl nebo nebyl zapsán v obchodním rejstříku.

U pojmu obchodní firmy je potřeba konstatovat, že potíže může působit jeho nesprávné užívání. Obchodní firma je často personifikována a chybně užívána místo subjektu, podnikatel nebo obchodní společnost.

„Podnikatel - právnická i fyzická osoba - zapsaný v obchodním rejstříku uzavírá pod svou firmou smlouvy, vznikají mu práva a závazky, pod svou firmou jedná se státními orgány, vystupuje u soudu (tzn. žaluje a je žalován). Pokud by podnikatel při svém právním jednání užil nesprávné, nepřesné či neúplné firmy (v rozporu se zápisem v obchodním rejstříku), mohlo by to vést v některých případech podle konkrétních okolností až k neplatnosti daného právního úkonu z toho důvodu, že není z hlediska identifikace jednajícího dostatečně určitý. Pokud by byla nepřesná či neúplná obchodní firma uvedena v žalobě, půjde zpravidla o nedostatek v podmínkách řízení, zásadně však odstranitelný podle § 43 odst. 1 OSŘ.“⁹ Pokud by tedy byla společnost v obchodním rejstříku zapsána jako například GAMA, spol.s r.o. a žalována jako GAMA, s.r.o., půjde jistě o vadu označení žalovaného odstranitelnou podle zmíněného § 43 odst.1 OSŘ.

---

⁸ ust. § 35 písm. a) stanoví, že do obch.rejstříku se obligatorně zapisuje mimo jiné také firma

⁹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 10., podstatně rozšířené vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, str.24

4 Funkce a význam obchodní firmy

4.1 Obecná ustanovení o funkci a významu obchodní firmy

K otázce významu obchodní firmy jsem se zmínil již výše (str.5). Pro snazší tématickou a obsahovou přehlednost stačí jen ve stručnosti opět konstatovat, že obchodní firma je významným a nepostradatelným institutem obchodního práva, jehož nejdůležitějším a hlavním účelem je individualizovat, identifikovat a odlišit jednoho podnikatele od podnikatelů ostatních, kteří působí na trhu. Plní tedy zejména funkci *individualizační, rozlišovací, ochranou a garanční*. Rád bych v této souvislosti poskytl pohled, který nabídl ve své publikaci JUDr. Gustav Švamberg.¹⁰ Jedná se o názory několik desítek let staré, které ale podle mého soudu neztratily postupným vývojem právní úpravy obchodní firmy na významu, možná právě naopak, protože její zásadní význam je prakticky totožný.

JUDr. Gustav Švamberg ve své publikaci rozlišuje význam: **mravní, hospodářský a právní**.

I. mravní – k mravnímu významu uvádí, že dobré a poctivé jméno je nejdůležitějším nehmotným lidským statkem. K vysvětlení jeho významu používá slova: „Vše je ztraceno, jen dobré jméno ne.“ Firma se stala (nebo alespoň měla stát) čestnou záležitostí obchodního stavu.

II. hospodářský – v tomto případě jde zejména o to, že firma nemá význam pouze mravní, ale také určitou finanční hodnotu. Švamberg argumentuje následovně: „Při převodu podniku možno však se svolením dosavadního majitele podniku neb jeho dědiců podržeti dosavadní firmu. Svolení pak k podržení dosavadní firmy se dobře platí. Dosavadnímu majiteli dostává se tu zasloužené odměny za jeho často celoživotní práci..na druhou stranu nový nabyvatel, máje hmotné užítky z dobrého zvuku zavedené firmy, rád slušně zaplatí právo vésti dosavadní jméno nadále. Firma tedy představuje velice cenný, třebaže ne samostatný hospodářský statek.“ Vezmeme-li na vědomí zejména ustanovení

---

¹⁰ Švamberg,G.: Právo firemní, V Praze 1917, Nákladem vlastním, str.7-11

§ 11 odst. 1 obchodního zákoníku v platném znění, je patrné že zmíněný hospodářský význam můžeme konstatovat i dnes.

III. právní – souvisí s tím, že firma není jméno přirozené, ale umělé, i když často vytvořené podle určitých pravidel na základě přirozeného jména.

4.2 Význam obchodní firmy ve vztahu k zák. č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách

V souvislosti s funkcí a významem obchodní firmy se mi jeví jako vhodné poukázat na skutečnost, že obchodní firma není pouze pojmem obchodního zákoníku, ale zcela logicky se objevuje i v dalších neméně podstatných právních odvětvích. Rád bych zde zmínil zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách. Konkrétně pak ustanovení § 68 odst. 2 ve spojení s § 17 písm. d) zákona o veřejných zakázkách, ve kterém lze termín - obchodní firma - nalézt. Problematika zákona 137/2006 Sb., by jistě vystačila na rozsáhlou samostatnou práci. Mým cílem je ale pouze poukázat na to, že obchodní firma, tedy pojem, který lze na první pohled chápat jako součást soukromého práva, se objevuje i v tak specifické oblasti, jakou je zadávání veřejných zakázek, kdy v režimu soukromoprávní kontraktace je zcela výjimečným způsobem uskutečňován dohled veřejnoprávní. I zde si lze uvědomit význam a funkci obchodní firmy, a to význam zcela praktický.

Toliko obecně k předmětu zákona o veřejných zakázkách lze konstatovat, že zapracovává příslušné předpisy Evropských společenství a upravuje:

- postupy při zadávání veřejných zakázek,
- soutěž o návrh,
- dohled nad dodržováním tohoto zákona,
- podmínky vedení a funkce seznamu kvalifikovaných dodavatelů a systému certifikovaných dodavatelů.

Zákon o veřejných zakázkách upravuje postup při jejich zadávání s cílem efektivního vynakládání veřejných prostředků. Základními pilíři jsou zásada transparentnosti, rovného zacházení a zákazu diskriminace.

Ustanovení § 68 odst. 2, věta první, zní: v nabídce musí být uvedeny identifikační údaje uchazeče. Nabídku ve smyslu zákona tedy lze považovat za úkon dodavatele, jímž projevuje svoji vůli poskytnout zadavateli konkrétní plnění při dodržení podmínek stanovených zadavatelem.¹¹ Ustanovení § 17 písm. d) zák. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, stanoví, že identifikačními údaji se rozumí obchodní firma nebo název, sídlo, právní forma, identifikační číslo, bylo-li přiděleno, pokud jde o právnickou osobu, a obchodní firma nebo jméno a příjmení, místo podnikání, popřípadě místo trvalého pobytu, identifikační číslo, bylo-li přiděleno, pokud jde o fyzickou osobu.

Identifikační údaje dodavatele patří (spolu s návrhem smlouvy, prohlášením uchazeče, popř. dalšími dokumenty, které zákon požaduje) mezi tzv. zákonné obsahové náležitosti nabídky. Jejich význam, rovněž tedy význam obchodní firmy, která náleží mezi identifikační údaje dodavatele, je patrný v souvislosti s ustanovením § 71 odst. 8, odst. 10 zákona o veřejných zakázkách. V § 71 zákona je upraven postup komise pro otevírání obálek, kterou ustanovuje zadavatel. Komise otevírá obálky postupně podle pořadového čísla a kontroluje úplnost nabídky, tedy zda

- je nabídka zpracována v požadovaném jazyku,
- jsou návrh smlouvy a prohlášení uchazeče podle § 68 odst. 2 podepsány osobou oprávněnou jednat jménem či za uchazeče a
- nabídka obsahuje všechny součásti požadované zákonem či zadavatelem v zadávacích podmínkách.

Pokud komise pro otevírání obálek zjistí, že nejsou splněny výše uvedené podmínky, musí neúplnou nabídku vyřadit. Zadavatel je poté nucen tohoto uchazeče vyloučit.¹² Na základě výše uvedeného lze podle mého názoru konstatovat, že pokud by uchazeč neuvedl v nabídce svoji obchodní firmu, a to ve stavu odpovídajícím zápisu v obchodním rejstříku, znamenalo by to pro něj

---

¹¹ Raus, D., Neruda, R. : Zákon o veřejných zakázkách. Komentář. Linde Praha, 2007, str. 505

¹² Rozhodnutí o vyřazení nabídky a rozhodnutí o vyloučení uchazeče zadavatelem je nutno odlišit.

vyloučení z další účasti na zadávacím řízení, tedy neúspěch v možnosti získat veřejnou zakázku. Tato otázka je však do jisté míry vyřešena tím, že mezi profesními kvalifikačními požadavky, které dle zákona musí vyžadovat veřejný zadavatel, je v § 54 písm. a) uveden požadavek na výpis z obchodního rejstříku. Výpis z obchodního rejstříku samozřejmě rovněž obsahuje obchodní firmu podnikatele. Bylo by poté na úvaze zadavatele, jestli by přijal nabídku, která by obchodní firmu z důvodu opomenutí neobsahovala. Tento nedostatek by mohl být jistě napraven právě přiloženým výpisem z obchodního rejstříku.

5 Zásady tvorby obchodní firmy

5.1 Obecná ustanovení

Již v úvodní části své rigorózní práce jsem k zásadám a principům tvorby obchodní firmy uvedl, že fungující institut v obchodním nebo jakémkoliv jiném odvětví práva by měl mít kvalitní a jasný systém zásad a principů pro jeho tvorbu. Jednoduše řečeno měly by existovat určité „základy“, na kterých lze posléze něco vytvářet. Já se budu nejprve zabývat zásadami, kterými je právní úprava obchodní firmy ovládána. I když jsem nastínil, že musí existovat kvalitní a jasný systém zásad (a principů), neznamená to však, že veškeré z nich jsou upraveny v příslušném předpisu – tzn. v našem případě v obchodním zákoníku. V něm nalezneme v rámci § 8 až § 12 pouze dvě jasně a výslovně formulované zásady, a to zásadu nezaměnitelnosti a zákazu klamavosti. Ostatní výslovně neformulované zásady lze však různými způsoby odvodit, a to například z obsahu obecné právní úpravy firmy nebo ze zvláštních ustanovení obchodního zákoníku (jednotlivé druhy obchodních společností atd.) či ze zvláštních právních předpisů. „Základní zásady firemního práva jsou zejména v obchodním zákoníku přímo či nepřímo vyjádřená východiska tvorby, interpretace a aplikace norem firemního práva. Základní zásady se rozlišují na *obecné, zvláštní a specifické*. Obecné zásady bývají označovány také jako principy práva vůbec, zásady zvláštní se někdy nazývají jako meziodvětvové, které svým významem často přesahují více právních odvětví. Oproti tomu zásady specifické jsou příznačné

pro určité právní odvětví či obor práva.¹³ Zásady, kterými se budu dále zabývat, je třeba podřadit k posledně zmíněným, a to právě proto, že jsou charakteristické pro firemní právo. V této souvislosti bych se rád jen zmínil o tom, jak zásady dělí JUDr.Gustav Švamberg: „Z jednotlivých předpisů obchodního zákona o obchodních firmách dají se odvoditi celkem tyto, nikoli ovšem bezvýjimečně stěžejní zásady firemního práva:

- A. Firemní povinnost,
- B. Pravdivost a přiměřenost firmy,
- C. Jasnost firmy,
- D. Jednotnost firmy,
- E. Nedělitelnost firmy,
- F. Výlučnost firmy,
- G. Rozeznatelnost firmy,
- H. Veřejnost firmy.“¹⁴

V souvislosti s pojetím zásad tak, jak je na ně nazíráno v současnosti a jak se jimi budu zabývat dále, mi nezbývá téměř nic jiného než konstatovat takřka úplnou shodu s pojetím dle JUDr.Švambergga. Nyní je možné uvádět zásady následující:

- **Zásada firemní povinnosti**
- **Zásada legality** – jakožto zásada, v rámci níž nalézáme zásady další, a to:
  - zásada nezaměnitelnosti (výlučnosti, výhradnosti, exkluzivity)
  - zásada zákazu klamavosti
  - zásada pravdivosti
  - zásada jasnosti
  - zásada jednotnosti

---

¹³ Kulhánek,M.: Pojetí a základní zásady firemního práva, Právní rozhledy č.3,2000,str.296

¹⁴ Švamberg,G.: Právo firemní, V Praze 1917, Nákladem vlastním, str.56

- zásada nedělitelnosti

5.2 Zásada firemní povinnosti

Zmíněná zásada znamená, že podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku svoji obchodní firmu mít **musí**, nezáleží na jeho vůli, zda ji mít chce nebo ne. To je ostatně vyjádřeno ustanovením § 8 odst. 1 ObchZ, který uvádí, že: *obchodní firmu je název, pod kterým je podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku. Podnikatel je povinen činit právní úkony pod svou firmou.*

První věta § 8 odst. 1 ObchZ tak udává okamžik vzniku obchodní firmy, druhá věta její aplikaci v právních vztazích podnikatele za trvání jeho zápisu v obchodním rejstříku. Uvedený § 8 je samozřejmě potřeba chápat komplexně, a to vzhledem k tomu, že subjekt zapsaný do obchodního rejstříku je považován za podnikatele s právy a povinnostmi k obchodní firmě, a to i přesto, že by žádné právní úkony nečinil. Ovšem je potřeba si uvědomit, že pokud by podnikatel nečinil alespoň právní úkony stanovené právními předpisy (např. konání valné hromady a přijímání usnesení), může být z obchodního rejstříku rozhodnutím soudu vymazán. Po jeho výmazu z obchodního rejstříku zanikne i právo subjektu k obchodní firmě.

Výše jsem uvedl, že § 8 odst. 1 ObchZ udává okamžik vzniku obchodní firmy. Problematickou otázkou však zůstává její existence před vznikem obchodní společnosti, tedy před jejím zápisem do obchodního rejstříku. Po založení společnosti činí zakladatelé právní úkony jménem společnosti, ačkoli ta vznikne až zápisem do obchodního rejstříku a také teprve zápisem vznikne její obchodní firma. Do okamžiku zápisu lze jen stěží hovořit o obchodní firmě, i když z § 64 ObchZ je zřejmě nutné takovou možnost vyvodit. Zmíněné ustanovení § 64 ObchZ spočívá v jednání jménem založené společnosti, tedy jednání pod její budoucí firmou. Jestliže je možné připustit v tomto období vznik právních úkonů jménem budoucí právnické osoby, je třeba ono jméno považovat za firmu podle zcela stejné logiky. Může se ale stát, že založená společnost změní ještě před zápisem do rejstříku svoji firmu, což přinese potíže z hlediska identifikace společnosti i z hlediska aplikace § 64 ObchZ. Zde bude záležet na

výkladu soudní praxe; není totiž vyloučeno odmítnutí použití § 64 ObchZ a právní úkon by bylo asi nutné považovat za nicotný. Zřejmě by současně muselo dojít ke změně společenské smlouvy. Úkony učiněné do té doby by bylo třeba nahradit jinými. Ještě však zbývá poznamenat, že možnost jednat dle § 64 ObchZ není vázána ani na existenci společenské smlouvy.¹⁵

Na závěr je nezbytné uvést ještě souvislost § 8 ObchZ s § 2 odst. 1 ObchZ, ze kterého také vyplývá firemní povinnost. Podnikáním, jak uvádí zmíněný § 2 odst. 1 ObchZ, se rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. Vlastním jménem se zde rozumí nejen konání úkonů pod firmou podnikatele, ale i konání úkonů na jeho účet. Jménem podnikatele a na jeho účet mohou činit právní úkony také třetí osoby.

5.3 Zásada legality

Pojem *legalita* nebo dokonce *zásada legality* není v ustanoveních obchodního zákoníku týkajících se obchodní firmy nikde výslovně použit. Termín *legalita*, resp. *zákonnost* znamená, že obchodní firma nesmí být tvořena a při právních úkonech užívána v rozporu s ustanovením obchodního zákona. To se také samozřejmě vztahuje na její přechod a převod na třetí osobu. Zákonem stanovené požadavky na obchodní firmu (tzn. na její tvorbu, užívání, převod a přechod) jsou uvedeny zejména v § 9 - 11 ObchZ a také v rámci jeho dalších ustanoveních, ve kterých se jedná hlavně o označení právních forem jednotlivých typů obchodních společností (veřejná obchodní společnost - § 77, komanditní společnost - § 95, společnost s ručením omezeným - § 107, akciová společnost - § 154 odst. 2, družstvo - § 221 odst. 3). Z toho co jsem uvedl je patrné, že zásada legality je zásadou, která svým významem a obsahem zahrnuje všechny dále uvedené.

---

¹⁵ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 1. část, § 1-55, 3. aktualizované a doplněné vydání podle právního stavu k 1.4.2003, Linde Praha, str. 112

5.3.1 Zásada nezaměnitelnosti

Zásada nezaměnitelnosti (někdy též označována jako zásada výlučnosti) obchodní firmy je společně se zásadou zákazu klamavosti výslovně uvedena v § 10 odst. 1 ObchZ. Z toho, že je vymezena přímo zákonem, lze dovozovat její zásadní význam, má-li podnikatele identifikovat a odlišovat od ostatních. Zmíněné ustanovení zákona v souvislosti se zásadou nezaměnitelnosti stanoví, že *obchodní firma podnikatele nesmí být zaměnitelná s obchodní firmou jiného podnikatele*. Je potřeba si uvědomit, že platnost této zásady není teritoriálně omezena (např. v rámci obce, kraje nebo jiného místa). Zákonnou dikcí je nutné chápat tak, že nezaměnitelnost obchodní firmy se vztahuje na území celé České republiky. Reálné splnění této povinnosti se stalo uskutečnitelným až po novele obchodního zákoníku s účinností od 1. ledna 2001. Od tohoto data se právní režim obchodní firmy vztahuje pouze na podnikatele zapsané v obchodním rejstříku. Tím vznikla relativně bezproblémová možnost potencionálního zájemce o určité znění nové nebo změněné obchodní firmy do rejstříku nahlédnout a zjistit, zda stejná či zaměnitelná obchodní firma již existuje a je zapsána pro jiného podnikatele. Ze současné judikatury (např. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Cmo 58/98 viz dále) vyplývá, že pro posouzení toho, zda je dána objektivní zaměnitelnost, rozhoduje celkový dojem průměrného zákazníka, který utkví v jeho paměti. Jde-li o názvy, které se skládají z více prvků, mají pro posouzení případné nezaměnitelnosti nejdůležitější význam ty prvky, které jsou pro celkový dojem určující (tyto prvky bývají nazývány též *silné prvky*). Ostatní tzv. *slabé prvky* nemají dostatečnou rozlišovací schopnost. Pro úplnost je potřeba uvést, že zaměnitelnost je vyloučena, pokud lze dotčené podnikatele objektivně odlišit. Avšak může dojít k tomu, že se různé firmy budou shodovat v tzv. klíčových nebo příznačných slovech. Jejich použití může být protiprávní v důsledku ustanoveních o nekalé soutěži (např. podle § 47 ObchZ – vyvolání nebezpečí záměny), i když z hlediska firemního práva, bude situace nezávadná. Možnost rozlišit právnické osoby nepodnikající v tomtéž oboru nebo oborech zaměnitelných při hospodářské soutěži tzv. lokalizačním dodatkem byla novelou obchodního zákoníku (z. č. 370/2000 Sb.) vypuštěna. Postupným vývojem a pod

vlivem judikatury byl také vyjádřen jako nedostačující k odlišení právnických osob jen dodatek označující jejich právní formu. Jako důvod lze uvést pohled průměrného spotřebitele na firmu jako celek, ze kterého si snadno zapamatuje jen stěžejní termín firemního kmene a naopak dodatek označující právní formu ponechává bez povšimnutí a nebere jej v potaz. U podnikatele – fyzické osoby postačí zpravidla k odlišení firmy jiného podnikatele uvedení jiného místa podnikání. Má-li fyzická osoba stejné jméno s jiným podnikatelem působícím v témže místě, je povinna doplnit ve firmě údaj o jménu dostatečně odlišujícím dodatkem ve smyslu § 9 odst. 1 ObchZ (tzn. takovým, který se vztahuje zpravidla k této osobě nebo druhu podnikání). K výše uvedené zásadě bych rád pro lepší pochopení uvedl konkrétní příklad z judikatury. Z ní je totiž nanejvýš patrné, že se nejedná o případy vždy zcela jednoduché a někdy je těžké dopředu určit, jak soud (podle mého názoru zejména v první instanci) rozhodne.

*Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Cmo 58/98*¹⁶: Právní věta: „Za zaměnitelné je třeba pokládat obchodní jméno tehdy, pokud se shoduje (či jen nepatrně odlišuje) v určité výrazné – dominantní části s obchodním jménem jiného podnikatele. Je totiž v přirozenosti zákazníkovi, že jim utkví v paměti povětšinou právě taková dominantní část obchodního jména.“

(Žalobce „Delie Praha, spol. s r.o.“ se sídlem v Praze, žalovaný „DELIA FOCUS, spol. s r.o.“, se sídlem v Praze)

Z právních závěrů odvolacího soudu: V obchodním jméně žalovaného výraznou – dominantní částí není slovo „DELIE“, ale slovo „FOCUS“. Právě tato část obchodního jména žalovaného pro svoji (do určité míry) novost a neotřelost je dostatečně silným rozlišujícím prvkem, jenž zaměnitelnost obou obchodních firem vylučuje, a to nehledě ke skutečnosti, že vzhledem k odlišným činnostem účastníků je i okruh jejich zákaznické veřejnosti odlišný. Odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že obchodní jméno žalovaného ve vztahu k žalobci vyhovuje požadavku dle § 10 odst. 1 ObchZ a žaloba je nedůvodná.

---

¹⁶ ASPI, identifikační číslo (ASPI ID): JUD22189CZ

5.3.2 Zásada zákazu klamavosti

Harmonizační novela obchodního zákoníku (tzn. po 1.1.2001) doplnila ustanovení § 10 odst. 1 o text, že firma nesmí působit klamavě. Zákonem zmíněný zákaz klamavosti firmy spočívá společně se zásadou pravdivosti a přiměřenosti firmy v požadavku, aby každý podnikatel měl firmu, z níž by byly vyloučeny prvky klamavosti. Ve firmách podnikatelů – fyzických osob nesmějí být ke jménu podnikatele připojovány různé klamavé dodatky. Ve firmách podnikatelů – právnických osob nesmí klamavě působit ani firemní kmen ani obligatorní či fakultativní firemní dodatek. V souladu s požadavkem na individualizaci a identifikaci podnikatele a se zásadou pravdivosti a zákazem klamavosti musí být firma používána vždy v té podobě, v jaké je zapsaná do obchodního rejstříku. U popisované zásady zákazu klamavosti je tedy opět patrná návaznost a souvislost se zásadami ostatními.

Podle mého názoru je v rámci zásady zákazu klamavosti vhodné položit si otázku, jestli bychom za klamavá označení neměli považovat společnosti zapsané v obchodním rejstříku jako JABLONEC 8310, s.r.o., LIBEREC 2009, s.r.o. nebo např. Liberec Project s.r.o. Takto zvolené obchodní firmy mohou vyvolávat dojem, že společnosti jsou založeny příslušnou územní samosprávnou jednotkou, což jistě může vzbuzovat vyšší míru důvěryhodnosti ve společnost s obdobně vytvořenou obchodní firmou. Nahlédnutím do obchodního rejstříku lze však zjistit, že žádná spojitost s příslušnou obcí či městem neexistuje.

Na druhou stranu lze v obchodním rejstříku nalézt společnosti s obchodní firmou jako například: JABLONECKÁ BIŽUTERIE SILKA-JBS, a.s., Jablonecká nástrojárna s.r.o, Jablonecká exportní společnost, a.s. či JABLOTRON, s.r.o. U této skupiny společností je podle mého mínění na první pohled jasné, že obchodní firma obsahující slovo jablonecká či JABLO ve firmě JABLOTRON, je vytvořena tak, aby byl patrný vztah k danému městu, ovšem spíše z hlediska zeměpisného nikoliv však vztah navozující dojem souvislosti s městem jakožto územně samosprávným celkem. V těchto případech jsou obchodní firmy zvoleny v souladu se zásadou zákazu klamavosti i dalšími. Na

tomto místě je ale vhodné konstatovat, že otázka zápisu příslušné společnosti je plně v kompetenci rejstříkových soudů, jejichž přístup lze v mnoha případech považovat za poměrně benevolentní. Výše uvedené příklady jistě také ukazují, že pomyslná hranice mezi obchodní firmou vytvořenou v mezích zákonných požadavků a firmou mimo tyto požadavky je mnohdy značně neostrá. Samozřejmě nejjednodušší a zcela bez pochybností je situace v případě firmy např. Tanvaldská bytová společnost, s.r.o., kde jediným společníkem je město Tanvald. V této souvislosti bych ještě poznamenal jednu skutečnost, která není v obchodním rejstříku zcela běžná, a to že obchodní firma výše uvedené společnosti je uvedena jako: Tanvaldská bytová společnost, s.r.o.; zkráceně: TABYS s.r.o. Z vlastních zkušeností vím, že právě zmíněná zkrácená forma zapsaná v obchodním rejstříku jako TABYS se vžila a běžně používá, aniž by bylo všeobecně vnímáno spojení s městem Tanvald, což je do jisté míry paradoxní.

Pro úplnost k výše zmíněné obchodní firmě, u které je v obchodním rejstříku uvedena i její zkratka, musím konstatovat, že i z tohoto hlediska není praxe soudů totožná. Komentář¹⁷ obsahuje 2 rozdílná rozhodnutí publikovaná v PV a PR¹⁸. Rozhodnutí publikované v PV 12/1994 uvádí, že pokud jde o užívání vžitých zkratk obchodního jména, lze konstatovat, že pokud zkratka označuje vžitý subjekt, lze ji poskytnout ochranu jako obchodnímu jménu pouze za předpokladu, že je zapsaná vedle plného obchodního jména právnické osoby do obchodního rejstříku, event. je uvedena vedle plného názvu ve zřizovací listině, právním předpisu, atd. u subjektů, jež se do obchodního rejstříku nezapisují. V ostatních případech taková zkratka ochrany podle § 12 ObchZ nepožívá. Oproti tomu rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě publikované v PR 12/1995 uvádí, že z hlediska ustanovení § 28 odst. 1 písm. a) a odst. 5 ObchZ by nebyl zápis zkrácené formy obchodního jména společnosti (vedle již zapsaného obchodního jména) ničím jiným než změnou zapisovaných skutečností,

---

¹⁷ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 11. vydání. Praha : C.H. Beck, 2006, str. 25

¹⁸ Průmyslové vlastnictví, Právní rozhledy

obchodního jména společnosti se týkajících. Takový postup by ve svém důsledku vedl k pluralitě obchodních jmen jedné a téže společnosti. Obchodní ani občanský zákoník však s jinou variantou než s tou, že jeden podnikatel bude nositelem pouze jediného obchodního jména, nepočítá.

Já osobně však nevidím důvod, proč by do obchodního rejstříku nemohla být zapsána obchodní firma včetně zkrácené podoby, avšak za předpokladu, že k tomuto zápisu dojde zároveň. Pokud by bylo možné zapsat tuto zkrácenou verzi obchodní firmy až následně, byly by podle mě závěry posledně zmiňovaného rozhodnutí opodstatněné. K tomu však u mnou zmiňovaného příkladu nedošlo, jelikož uvedená firma (tehdy jméno) byla zapsána „jako celek“ 27. února 1995.

5.3.3 Zásada pravdivosti

Jedná se opět o zásadu, která není v zákoně výslovně zmíněna. Jak jsem již zmínil třídění zásad podle JUDr. G. Švamberg, bývala dříve uváděna společně se zásadou přiměřenosti. Jako účel byla zmiňována: „ochrana obecnstva před klamáním nepravdivou a přehnanou firmou. Proto má firma osobní majitele obchodu, firma věcná pak pravidelně předmět podniku pravdivě a přiměřeně vyznačovat.“¹⁹ Uvedená zásada úzce souvisí se zásadou zákazu klamavosti a její podstata spočívá v tom, že informace uvedené v obchodní firmě musí být pravdivé a neměly by vyvolávat představy, které neodpovídají skutečnému stavu. Avšak je třeba připustit údaje, které jsou záměrně přehnané tak, že o jejich přehnanosti nelze pochybovat. Zde se podle mého názoru jedná zejména o otázky marketingové, které souvisí s upoutáním pozornosti na trhu. Základ zásady pravdivosti lze spatřovat v obecných ustanoveních o souladu výkonu práv s dobrými mravy podle § 3 OZ a dále na požadavku poctivého obchodního styku dle § 265 ObchZ. V návaznosti na dobré mravy by jistě neobstála obchodní firma, která by obsahovala slova všeobecně považovaná za vulgarismy či taková, která by byla například fašisticky zaměřená. Z tohoto důvodu nenalezneme v obchodním rejstříku obchodní firmy jako např.: HITLER, s.r.o. Na druhou

---

¹⁹ Švamberg, G.: Právo firemní, V Praze 1917, Nákladem vlastním, str. 57

stranu je vhodné konstatovat, že v obchodním rejstříku je zapsána společnost s obchodní firmou STA.LI.N., s.r.o. Patrná je tedy jistá benevolence při zápisech do obchodního rejstříku, která je zřejmě vyvolána odlišným nazíráním na to, co je všeobecně považováno za nevhodné a nepatřičné označení, které by mohlo být v rozporu s dobrými mravy.

Zásadu je možné také vyvodit z právní úpravy nekalé soutěže (zákaz klamavé reklamy, klamavého označení zboží a služeb, vyvolání nebezpečí záměny), z ustanovení o firmě podnikatele fyzické osoby, kterou musí tvořit jméno a příjmení příslušející této osobě, a v neposlední řadě z ustanovení o dodatku o právní formě právnické osoby. Určitou výjimku zde představuje § 11 odst. 1 a odst. 5 ObchZ. Jde o to, že dědic nebo smluvní nabyvatel podniku, může podnikat pod dosavadní firmou s nástupnickým dodatkem. Umístění ani znění tohoto dodatku zákon neřeší. Podmínkou je výslovný souhlas zůstavitele nebo dědiců nebo právního předchůdce. Obdobně zákon za určitých podmínek stanovených v § 11 odst. 5 připouští, aby právnická osoba mohla používat nadále firmu, jejíž součástí je jméno jejího bývalého společníka nebo člena. Na závěr lze uvést, že použití tzv. staré firmy (ObchZ tento pojem nezná, stejně jako nezná pojem nová firma, i když v literatuře je běžně uváděn)²⁰ sice zasahuje do zásady pravdivosti obchodní firmy, zákon to však připouští.

5.3.4 Zásada jasnosti

Výše uvedená zásada také není v ObchZ výslovně vyjádřena ani zmíněna. Souvisí s ostatními zásadami, zejména se zásadou pravdivosti. Její hlavní význam spočívá v tom, že v osobní firmě nesmí být obsaženo nic, co by mohlo vést k jejímu „zatemnění“ či „zamlžení“ a ve věcné firmě nebo ve věcných dodatcích údaj, který by měl obdobný následek pro předmět podnikání. Dále stojí za povšimnutí jazyková stránka firmy, kde se jedná například o to, že jméno a příjmení podnikatele – fyzické osoby musí být uvedeno pouze v prvním pádě.

---

²⁰ např.: Kolektiv autorů: Obchodní právo, Meritum-Aspi, výklad k právnímu stavu ke dni 1.3.2005, str. 22,34

5.3.5 Zásada jednotnosti

Zásada jednotnosti znamená, že každý podnikatel má jen jednu obchodní firmu zapsanou v obchodním rejstříku. Kromě obchodní firmy mohou mít podnikatelé ještě další označení, která používají v běžném obchodním styku nebo i v reklamě (ale v tomto případě by se to nejevilo jako příliš účelné). Tato další označení se nikde nenevidují, nejedná se tedy o firmu, a proto nejsou ani chráněna ustanoveními obchodního zákoníku o obchodní firmě. Jejich použití je praktické např. u podnikatelů – fyzických osob, kteří jejich prostřednictvím vyjadřují (zvláště tehdy, podnikají-li s různými předměty podnikání na základě více podnikatelských oprávnění), že jde o různé podnikatelské činnosti vykonávané stejným subjektem a pod toutéž firmou. I v případě provozování několika činností je podnikatel povinen používat svoji jednu firmu k činění právních úkonů.

Se zásadou jednotnosti souvisí také ustanovení § 7 odst. 1, odst. 2 ObchZ. Jde o odštěpný závod nebo jinou organizační složku, která je zapsána do obchodního rejstříku. Nejedná se o vytvoření dalšího subjektu, ale o vnitřní členění subjektu již existujícího. Při provozování odštěpného závodu se užívá obchodní firmy podnikatele s dodatkem, že jde o odštěpný závod. Komentář²¹ uvádí, že „bližší určení označení zákon nestanoví. Bude zpravidla slovní nebo také číselné. Toto (zvláštní) označení nemá povahu obchodní firmy a není s ní chráněno podle právní úpravy obchodní firmy, ale dle právní úpravy práva proti nekalé soutěži.“ (Uvedeným způsobem by bylo chráněno označení odštěpného závodu **BETA 003** v rámci: „ALFA, s.r.o., odštěpný závod BETA 003, Prostějov“). V obchodním rejstříku lze nalézt např. Odštěpný závod Ostrov - divize 03 Subterra a.s., Odštěpný závod Tišnov - divize 04 Subterra, a.s., kde zřizovatelem je Subterra, a.s. U jednotlivých názvů odštěpných závodů, jak vyplývá i z obchodního rejstříku nejde skutečně o obchodní firmu, ale o označení tohoto odštěpného závodu.

---

²¹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 10., podstatně rozšířené vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, str.20

Vzhledem k tomu, že jsem již nastínil problematiku § 7 ObchZ, zbývá ještě zmínit § 7 odst. 3, který definuje provozovnu, a to jako prostor, v němž je uskutečňována určitá podnikatelská činnost. Provozovna musí být označena obchodní firmou nebo jménem a příjmením anebo názvem podnikatele. Připojení názvu nebo jiného rozlišujícího označení provozovny je možné, nikoliv však povinné. V tomto případě však nejde o součást firmy. Provozovna se nezapisuje do obchodního rejstříku, může jí tedy mít i podnikatel do rejstříku nezapsaný.

V souvislosti s rozvojem zahraničního obchodu nelze tuzemským podnikatelům bránit, aby navrhli rejstříkovému soudu vícero jazykových mutací své obchodní firmy. Je ale třeba uvědomit si možné riziko, a to v důsledku nejednotného používání obchodní firmy na území České republiky, kde má právnická osoba sídlo. Podnikatel by mohl činit právní úkony pod kteroukoliv verzí s jakýmkoli tuzemským nebo zahraničním partnerem. Cizojazyčnou verzi by mohl užívat také např. v reklamě, což by však mohlo vyvolat pochybnosti adresátů o tom, zda se jedná o téhož podnikatele. Obchodní zákoník tuzemským podnikatelům sice nezakazuje cizojazyčné firemní kmeny, ale určitě by pomohlo, kdyby alespoň podnikatelé plánující vztahy se zahraničím, volili jedinou cizojazyčnou obchodní firmu v zakladatelském dokumentu.

5.3.6 Zásada nedělitelnosti

Co se týká zásady nedělitelnosti, jedná se o to, že „jednou zvolená firma tvoří nerozlučný a nedílný celek. Jakékoli obměňování, zkracování, komolení a jiné vynechávání, ať jde o součásti podstatné či pouhé dodatky, je nepřípustné.“²² Totéž lze konstatovat i podle platné právní úpravy. Podnikatel je povinen činit právní úkony pod svou firmou, tedy pod kmenem společně s dodatkem. Mimo rámec právních úkonů je možné použít samostatně firemní kmen např. pro účely reklamy. Zabývat se samostatným použitím firemního dodatku nedává smysl. Hledisko nedělitelnosti obligatorního dodatku označujícího právní formu právnické osoby, lze uvést jako reminiscenci na právní úpravu společnosti

---

²² Švamberg, G.: Právo firemní, V Praze 1917, Nákladem vlastním, str.66

s ručením obmezeným podle zákona 58/1906 ř. z. Dělení dodatku nebylo možné, slovo *společnost* nemohlo stát před firemním kmenem s tím, že ostatními slovy by byla firma zakončena. Příčinou byla nezaměnitelnost s existujícími výrobními a hospodářskými společenstvy.

Na závěr kapitoly o zásadách tvorby obchodní firmy bych rád konstatoval, že tyto zásady je nutné chápat ve vzájemné souvislosti. To že se jednotlivé zásady často překrývají ostatně vyplývá z výše uvedeného. Pokusil jsem se podat jak rámec teoretický, tak i praktické příklady z obchodního rejstříku, na kterých byly zásady tvorby patrné či naopak stav zápisu některých obchodních firem těmto zásadám takřka odporoval. Rád bych ještě uvedl příklad firmy zapsané v obchodním rejstříku, ve které se podle mého mínění skutečně projevují, resp. která je vytvořena v souladu s nimi. Jedná se o společnost 2 LANDA s.r.o. Společníky jsou Daniel Landa a Mirjam Müller Landa. Takto zvolená firma s osobním firemním kmenem, jednoznačně deklaruje, že jejími společníky jsou dvě osoby stejného příjmení, v tomto případě manželé. Toto řešení je jednoduché, výstižné, neklamavé, pravdivé a jasné rovněž i vhodně zvolené z hlediska marketingu.

6 Principy tvorby obchodní firmy

6.1 Princip přísné pravdy

Princip přísné pravdy se uplatňuje u kmene a většinou také u dodatku obchodní firmy podnikatele fyzické osoby, pokud se samozřejmě nejedná o dodatek fantazijní povahy, který sám o sobě obvykle nepodává žádnou informaci ohledně osoby nebo předmětu podnikání. S účinností od 1.1.1992 byla pro podnikatele stanovena povinnost uvádět celé jméno a příjmení, a to pro obchodní jméno podnikatele fyzické osoby nezapsané do obchodního rejstříku a s účinností od 1.1.2001 pro obchodní firmu podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku i pro označení podnikatele do obchodního rejstříku nezapsaného. Podle dřívější

právní úpravy²³ postačovalo pouze příjmení, což ale oprávněně nelze považovat za dostatečné.

Dále se princip přísné pravdy uplatňuje u firemních dodatků podnikatelů právnických osob. Ti musejí použít dodatek, resp. jednu z jeho nabízených variant podle speciálních ustanovení ObchZ. Podnikatel si musí při zápisu do obchodního rejstříku zvolit pouze jednu z možných variant, jinak by šlo o nepřipustnou pluralitu obchodní firmy. Princip přísné pravdy je také rovněž spojený s označením podle zvláštních právních předpisů (zákon o bankách, zákon o burzách atd.)

6.2 Princip volné tvorby

Princip volné tvorby se vztahuje k utváření firemního kmene podnikatelů právnických osob. Jeho význam spočívá v tom, že zakladatelé mohou volit mezi firemním kmenem osobním, věcným, fantazijním, číselným nebo smíšeným. V případě fantazijního kmene jde o libovolně zvolený název, ve kterém lze použít širokou škálu rozmanitých slov nejen českého jazyka, ale i slov z jazyků ostatních. Omezení mohou vyplývat zejména z nutnosti dodržet zásadu nezaměnitelnosti a zákazu klamavosti. Další výjimky stanoví zvláštní zákony, tím je např. zákon o Českých drahách. U podnikatelů fyzických osob se princip volné tvorby uplatňuje u fantazijních dodatků. Takovéto dodatky jsou podle ustanovení § 9 odst. 1 věta druhá ObchZ možné, ale výraz „zpravidla“ svědčí o tom, že jejich použití by mělo být spíše výjimkou. Potíže zde vznikají v souvislosti s tím, že fantazijní dodatek většinou nenesé žádnou informaci o osobě podnikatele ani o předmětu podnikání. Navíc může docházet k tomu, že podnikatelé fyzické osoby ho začnou v právních vztazích používat samostatně.

6.3 Princip smíšený

Princip smíšený se ve smyslu propojení principu přísné pravdy a principu volné tvorby při utváření obchodní firmy jako celku uplatňuje u osob právnických i u osob fyzických. U podnikatelů fyzických osob je takový princip

---

²³ např. zákon 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů

fakultativní, protože závisí na volbě podnikatele, ale u právnických osob vyplývá ze zákona, a to na základě ustanovení § 9 odst. 2 poslední věta ObchZ, které jasně stanoví, že součástí firmy právnických osob je i dodatek označující jejich právní formu.

7 Tvorba obchodní firmy a její struktura

7.1 Úvodní ustanovení

Pojem tzv. „nové firmy“ ObchZ výslovně nezmiňuje, i přesto ho lze použít v rámci ustanovení § 9 ObchZ, který zakotvuje určitá pravidla, jimiž se musí podnikatel řídit při utváření své obchodní firmy. Firmu fyzické osoby upravuje § 9 odst. 1, firmu právnických osob § 9 odst. 2 ObchZ.

Každý podnikatel by měl ještě před zápisem do obchodního rejstříku uváženě určit, jakou firmu si pro své podnikání zvolí. Prostřednictvím vhodně utvořené firmy má totiž celou řadu možností, jak upoutat ostatní podnikatele či veřejnost na její nejvýznamnější prvky. Těmi mohou být předmět podnikání, jména jednotlivých osob nebo obojí zároveň. Zároveň by měl podnikatel brát v potaz veškeré psané či nepsané zásady, které se na tvorbu firmy vztahují. Při volbě nejvhodnější firmy musí podnikatel vycházet z právní úpravy, podle níž tvoří obchodní firmu dvě části, a to:

- firemní kmen
- firemní dodatek

7.2 Tvorba a struktura obchodní firmy – obecně

7.2.1 Firemní kmen

Firemním kmenem se rozumí část obchodní firmy, kterou lze na první pohled považovat za stěžejní, podstatnou, určující a podle níž lze zásadně podnikatele identifikovat. Zejména podnikatel právnická osoba ho samostatně používá např. při reklamní činnosti. Jinak je zapotřebí v souladu se zásadou nedělitelnosti firmy činit právní úkony pod svou firmou, tzn. používat firemní

kmen spolu s dodatkem. Pouze společně tvoří firemní kmen a firemní dodatek obchodní firmu jako jediný a nedělitelný právní institut.

Teorie rozlišuje firemní kmen na:

- a) osobní – např.: „Bat’a, a.s.“
- b) věcný – např.: „Vodoinstalace, kom.spol.“, „Dřevěný nábytek, a.s.“
- c) smíšený – např.: „Antonín Pokorný, cestovní kancelář, s.r.o.“
- d) fantazijní – např.: „BESTOL, spol.s.r.o.“²⁴

7.2.2 Firemní dodatek

Teorie člení firemní dodatky podle toho, co mají vyjadřovat, na:

- a) věcný – např.: autoservis, zahradník atd.
- b) smíšený – např.: Josef Novák, syn – autoservis
- c) fantazijní – např.: U Raka
- d) dodatek odlišující místo podnikání – např.: Praha, Olomouc, Brno
- e) dodatek označující právní formu právnických osob – v.o.s., kom.spol., s.r.o., a.s., družstvo.²⁵

Firemní dodatky je možné podle ObchZ (tzn. podle možnosti nebo povinnosti je použít jako součást firmy podnikatele) členit na obligatorní a fakultativní.

Mezi obligatorní dodatky se řadí dodatek označující právní formu právnických osob. U fyzické osoby se jedná o případ, kdy tato osoba má stejné jméno s jiným podnikatelem působícím v téže místě (jinak obecně platí, že u fyzických osob je dodatek fakultativní). Pak je podle § 10 odst. 1 poslední věta ObchZ povinna doplnit ve firmě údaj o jménu dostatečně odlišujícím dodatkem ve smyslu § 9 odst. 1 ObchZ. Obligatorní dodatek je nedílnou součástí firmy, jeho podobu určuje obchodní zákoník nebo jiný právní předpis, kterým může být

---

²⁴ Kolektiv autorů: Obchodní právo, Meritum-Aspi, výklad k právnímu stavu ke dni 1.3.2005, str.25

²⁵ Kolektiv autorů: Obchodní právo, Meritum-Aspi, výklad k právnímu stavu ke dni 1.3.2005, str.25

např. zákon o bankách, zákon o státním podniku, zákon o investičních společnostech a investičních fondech. Bez obligatorního dodatku označujícího právní formu by nemohl být příslušný subjekt ani zapsán do obchodního rejstříku. Zákon u jednotlivých druhů společností jasně stanoví, kterým dodatkem musí být označena nebo dává možnost výběru z několika variant.²⁶ Je-li již některá možnost zvolena, musí být nadále užívána právě ona (v tomto případě lze hovořit o tzv. alternativně kogentní normě). Avšak je zajímavé uvědomit si, že ani obligatorní dodatek nemusí zároveň mít rozlišující charakter. To vyplývá z § 10 odst. 1 věta druhá ObchZ, podle které k odlišení firmy nestačí rozdílný dodatek označující právní formu.

V souvislosti s obligatorním dodatkem je nutné zmínit také tzv. dodatek nástupnický a dodatek podnikatele fyzické osoby, která změnila své jméno. Oba uvedené dodatky mají povahu obligatorních dodatků, což vyplývá z toho, že k dosavadní firmě zůstavitele nebo právního předchůdce musí být připojeny. Totéž platí i u podnikatelů fyzických osob, kteří změnili své jméno; takový podnikatel může ve firmě používat i své dřívější jméno, ale pouze s dodatkem obsahujícím nové jméno. Samozřejmě musí být dodrženy i další podmínky stanovené v § 11 odst. 1 ObchZ.

Jako příklad fakultativního dodatku je možné uvést § 9 odst. 1 věta druhá ObchZ, který stanoví, že firma fyzické osoby může obsahovat dodatek odlišující osobu podnikatele nebo druh podnikání vztahující se zpravidla k této osobě nebo druhu podnikání. Vyjádřeno v obecné rovině, fakultativní dodatek připojuje ke své firmě subjekt dobrovolně, aniž by tím vždy musel nebo chtěl bránit případné nezaměnitelnosti. Dobrovolné dodatky jsou takové, které nejsou zákonem stanoveny a které běžně slouží k bližšímu označení subjektu. Z dodatků fakultativních se v důsledku požadavku na dodržení zásady nezaměnitelnosti (výlučnosti) a dalších stávají dodatky obligatorní. Také právnická osoba může

---

²⁶ např. ustanovení § 77 ObchZ, které se týká veřejné obchodní společnosti určuje, že firma musí obsahovat označení „veřejná obchodní společnost“, jež může být nahrazeno zkratkou „veř.obch.spol.“ nebo „v.o.s.“. Obsahuje-li firma jméno alespoň jednoho ze společníků, postačí dodatek „a spol.“.

kromě obligatorního dodatku, který označuje její právní formu, užívat také dodatek fakultativní. Ten může být:

- místní – „Atrea, s.r.o., Jablonec nad Nisou“,
- věcný – „Mgr. Novák, PhDr. Sovák a spol., vydavatelství“,
- osobní – „Aras, s.r.o. - Jaroslav Novák a Lucie Veselá“.

7.3 Tvorba a struktura obchodní firmy podnikatele – fyzické osoby

7.3.1 Firemní kmen

Dříve než se začnu zabývat obchodní firmou podnikatele – fyzické osoby, je nutné alespoň zmínit její vztah k občanskému jménu. Tím se rozumí jméno, které náleží fyzické osobě např. podle zákona o matrikách nebo zákona o rodině. Obchodní firmou subjektu je pak název, pod kterým je jako podnikatel zapsán do obchodního rejstříku a činí pod ním právní úkony při své podnikatelské činnosti. Občanské jméno identifikuje osobu jako člověka a obchodní firma identifikuje tutéž osobu jako podnikatele. Domnívám se, že výše zmíněné lze vysvětlit jednoduchým až úsměvným příkladem: Jestliže si jde Jan Novák koupit např. vodovodní baterii do svého bytu, činí tento úkon pod svým občanským jménem. Jde-li však koupit 10 zmíněných baterií, aby je použil při výkonu podnikání, činí takový úkon jako „Jan Novák, instalatér“, tzn. pod svou obchodní firmou.

Firmou fyzické osoby musí být vždy její jméno a příjmení.²⁷ Všichni podnikatelé – fyzické osoby zapisující se do obchodního rejstříku mají osobní firemní kmen (někdy se také ne zcela správně používá jen pojem osobní firmu). Jakýkoli jiný firemní kmen se u nich nepřipouští. Jméno a příjmení musí být ve firmě podnikatele fyzické osoby uvedeno – v souladu se zásadou pravdivosti – tak, jak skutečně zní. Firmu je třeba zapsat i používat v zákonem stanoveném pořadí, tzn. nejprve jméno, poté příjmení. Opačné pořadí není možné. Nesmí být zkracováno (např. D. Novotný), nesmí se užívat zdrobnělin ani domácích tvarů křestních jmen (např. Honzík, Jeník, Jenda místo Jan). Firmu také nelze tvořit pomocí pseudonymů, přezdívek, iniciál a jinými podobnými výrazy a tvary, které

²⁷ pro jméno a příjmení se používá legislativní zkratka „jméno“

nejsou úřední podobou jména fyzické osoby. „Pokud jde o ženu podnikatelku, musí ve firmě, kterou vytváří při zahájení podnikání, použít takové příjmení, které jí v té době podle práva přísluší. To znamená, že vdaná žena nesmí užít ve firmě svého dívčího příjmení, ovdovělá či rozvedená žena, která se znovu provdala, nesmí užít příjmení svého dřívějšího manžela. Pokud by ale žena podnikatelka v průběhu podnikání změnila své jméno, může používat ve firmě i své dřívější jméno s dodatkem obsahujícím nové jméno. To se však týká podnikatelů fyzických osob obecně, i když u žen bude docházet ke změně jména (příjmení) zřejmě častěji.“²⁸

Uvedené téma tvorby, struktury a rovněž užívání obchodní firmy podnikatele – fyzické osoby, se do značné míry odvíjí od příslušných ustanovení zákona č. 94/1963 Sb., o rodině a zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. V souvislosti se zákonem o rodině je vhodné zmínit ustanovení § 8 odst.1, které stanoví, že snoubenci jsou povinni při uzavírání manželství před matričním úřadem nebo oprávněným orgánem církve souhlasně prohlásit, zda příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným, či zda si ponechají svá dosavadní příjmení nebo zda spolu s příjmením společným bude jeden z nich užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí; bylo-li předchozí příjmení složeno ze dvou příjmení, může být na druhém místě užíváno a uváděno jen jedno z nich. Ač se to na první pohled nemusí jevit jako patrné, je potřeba mít tuto skutečnost na vědomí. Akt uzavření manželství, který jistě s podnikáním nesouvisí, může mít pro snoubence (resp. zejména pro snoubenku – podnikatelku, pokud podniká jako fyzická osoba) značné důsledky vzhledem k nutnosti změny své obchodní firmy.

V návaznosti na výše uvedené je tedy vhodné rovněž poukázat na význam ustanovení § 61 - § 79 zákona č. 301/2000 Sb., které se zabývají jménem a příjmením fyzické osoby. Uvedená úprava představuje mj. jakýsi základní rámec pro tvorbu a používání obchodní firmy ve smyslu § 9 odst. 1 ObchZ. Občan má právo i povinnost užívat při jednání před orgány veřejné moci jméno, popřípadě

---

²⁸ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 10., podstatně rozšířené vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, str.27

jména, která jsou uvedena v jeho rodném listu vydaném matričním úřadem. Obdobně to platí rovněž pro příjmení, kdy občan má právo i povinnost užívat v úředním styku příjmení, které je uvedeno v matričním dokladu vydaném z matriční knihy vedené matričním úřadem.

7.3.2 Firemní dodatek

Kromě jména a příjmení podnikatele fyzické osoby, jež tvoří firemní kmen, umožňuje obchodní zákoník použít také dodatky odlišující osobu podnikatele nebo druh podnikání vztahující se zpravidla k této osobě nebo druhu podnikání. Ze znění § 9 odst. 1 věta druhá ObchZ je patrné, že zmíněné dodatky mají fakultativní charakter. Dále je zřejmé, že dodatek může být osobní, věcný, smíšený a s účinností od 1.1.2001 také fantazijní povahy. Restriktivní výklad § 9 odst. 1 před 1.lednem 2001 fantazijní dodatek nepřipouštěl, i když praxe živnostenských úřadů byla v té době opačná. Novela obchodního zákoníku se uvedenou praxí nechala ovlivnit a inspirovat. Výraz „zpravidla“ uvedený v § 9 odst. 1 věta druhá Obchz naznačuje, že by se měly používat převážně dodatky osobní a věcné, kdežto fantazijní spíše výjimečně. V praxi to totiž může svádet k užívání pouhého fantazijního dodatku.

Příkladem osobního dodatku jsou např. akademické tituly uváděné před jménem (Mgr. Petr Krátký). Také se může jednat o dodatky vyjadřující rodinný poměr, jako např. „starší“, „mladší“, „otec“, „syn“ apod. Věcným dodatkem je např.: *instalatér* ve firmě „Jan Novák, instalatér“. Za fantazijní dodatek se považuje např. *Alfa* ve firmě „Daniel Novotný, Alfa“. Také podle mého názoru však není použití fantazijního dodatku úplně vhodné a obchodní firma, která ho obsahuje, by měla být výjimkou. Proto znění zákona, které předpokládá spíše jeho ojedinělé použití, pokládám za vhodné. Vedle výše zmíněných osobních, věcných, fantazijních dodatků, uvádí ObchZ také dodatek odlišující místo podnikání. Má-li podnikatel fyzická osoba stejné jméno s jiným podnikatelem působícím v jiném místě, uvede ke svému jménu dodatek odlišující místo podnikání. Tzn. působí-li v ČR podnikatel Jan Černý, resp. jeho firma je již zapsána v obchodním rejstříku, další podnikatel stejného jména musí zvolit pro

svoji firmu dodatek, ve kterém uvede jiné místo podnikání. Poté bude na území ČR působit např.: „Jan Černý, Liberec“ a „Jan Černý, Smržovka“. K problematice dodatku, který obsahuje místo podnikání, musím ještě zmínit, že se objevovaly spory o tom, zda má být tento dodatek vyjádřen plnou adresou místa podnikání nebo pouze názvem obce, případně její části. První varianta by sice lépe korespondovala s ustanovením § 2 odst. 3 ObchZ, jež uvádí, že místem podnikání fyzické osoby je adresa zapsaná jako její místo podnikání v obchodním rejstříku nebo v jiné zákonem upravené evidenci, ale převládla druhá zmíněná, podle které postačí pouze název obce, popřípadě její části. Řešení lze zajisté pokládat za správné, neboť údaje o přesné adrese je možné zjistit z obchodního rejstříku a takovéto nadbytečné informace obsažené přímo v obchodní firmě by spíše vedly k nepřehlednosti. Úsloví, že méně znamená někdy více, je v tomto případě zcela výstižné.

Obligaturní dodatek je nutný pouze u podnikatele fyzické osoby, má-li stejné jméno s jiným podnikatelem působícím v témže místě.

Obchodní zákoník výslovně neurčuje, na kterém místě se má dodatek nacházet. Praxe i teorie se spíše přiklání k tomu, že ho lze uvádět jednak za jménem a příjmením fyzické osoby, o čemž samozřejmě pochybnosti nejsou, ale také před ním. Vychází se z toho, že dodatek se dodává k firmě nikoliv za ní. Jelikož mezi základní funkce obchodní firmy patří individualizační a identifikační, nelze umístění dodatku před firemní kmen považovat za rozpor se zákonem. Obchodní firma tak může znít buď: „Evžen Bystrý, detektiv“ nebo „Detektiv Evžen Bystrý“.

7.4 Tvorba a struktura obchodní firmy podnikatele – právnické osoby

7.4.1 Firemní kmen

Dříve než se začnu zabývat otázkou obchodní firmy podnikatele právnické osoby, je vhodné připomenout obecné dělení právnických osob tak, jak to uvádí občanský zákoník.

Ustanovení § 18 odst. 2 OZ člení právnické osoby do čtyř skupin:

- a) sdružení fyzických nebo právnických osob,
- b) účelová sdružení majetku,
- c) jednotky územní samosprávy,
- d) jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon.

Podrobně se jim věnovat nebudu. Je nutné jen zmínit, že některé jsou upraveny přímo v občanském zákoníku jiné ve zvláštních právních předpisech.

Firmou obchodní společnosti nebo družstva a dalších právnických osob, které vznikají zápisem do obchodního rejstříku, je název, pod kterým jsou zapsány v obchodním rejstříku (§ 9 odst. 2 věta první ObchZ). Firmou právnické osoby, která se zapisuje do obchodního rejstříku na základě zvláštního právního předpisu a která vznikla před tímto zápisem, je její název (§ 9 odst. 2 věta druhá ObchZ). Z uvedeného ustanovení vyplývá závěr, který uvádí I. Pelikánová, a to: „že ust. § 9 odst. 2 ObchZ rozlišuje dvě skupiny právnických osob zapisovaných do obchodního rejstříku: 1. takové, které vznikají zápisem do obchodního rejstříku, 2. takové právnické osoby, které vznikají již před zápisem do obchodního rejstříku. Jejich zápis pak nemá konstitutivní charakter. Pro první skupinu platí princip volnosti nové firmy s výjimkou povinných dodatků o právní formě. Pro druhou skupinu naopak platí firemní přísnost, protože jejich firmou může být jenom název, který měly již před zápisem do obchodního rejstříku.“²⁹

U podnikatelů právnických osob lze použít firemní kmen: osobní, věcný, smíšený, fantazijní, jeho podoba může být také pouze číselná.

Podnikatelé právnické osoby, kteří se zapisují do obchodního rejstříku, mohou ve svých firmách použít *osobní firemní kmen* (např. Škoda, Baťa, Jan Becher, Fischer atd.), ovšem výhradně se jmény zakladatelů (v těchto případech se jedná o tzv. patronyma), resp. budoucích společníků nebo jen jednoho z nich. Důvodem je, aby firmy nebyly zaměnitelné a nepůsobily klamavě. U „jmen“ zakladatelů či společníků je nutné upřesnit, že se může jednat buď o křestní

---

²⁹ Pelikánová, I.: Komentář k ObchZ, 1.díl, § 1-55, 4.aktualizované vydání, ASPI, Praha 2004, str.133

jméno a příjmení nebo jen o příjmení. Tím je dán jeden z rozdílů oproti právní úpravě firemního kmene podnikatele fyzické osoby. Dalším je také možnost doplnit příjmení o iniciálu nebo zkratku jména křestního. Důvodem pro takovéto rozlišování mezi podnikateli právnickými a podnikateli fyzickými osobami je např. to, že u firemního kmene právnických osob se projevuje princip volné tvorby. Jedná se také o to, že součástí firmy právnické osoby je obligatorní dodatek označující její právní formu. Obchodní firma podnikatele právnické osoby proto nemůže vyvolávat dojem, že se jedná o podnikatele fyzickou osobu. Dodatek obsahující právní formu podnikatele právnické osoby ji dostatečně odlišuje od podnikatele fyzické osoby, i když nemá rozlišovací charakter pro shodné nebo zaměnitelné firmy různých právnických osob.

Věcný firemní kmen je vhodné použít pro podnikatele právnické osoby, kteří chtějí prostřednictvím své obchodní firmy zdůraznit předmět svého podnikání nebo činnosti a odlišit se tak od ostatních podnikatelů s jiným předmětem podnikání. Jedná se např. o: „Vodovody a kanalizace Praha“, „Pozemní stavby Praha“ atd. Jestliže dojde ke změně předmětu podnikání (činnosti), měl by podnikatel firemní kmen změnit, aby nedocházelo k rozporu se zásadou pravdivosti. Výše uvedená povinnost změny firemního kmene při změně předmětu podnikání je do značné míry řešením teoreticky nejsprávnějším, ale domnívám se, že v praxi takto striktní přístup vyžadován není. Změna obchodní firmy při změně činnosti bude spíše logickým krokem, který podnikatel učiní bez ohledu na to, že by bral v úvahu např. zásadu pravdivosti.

Fantazijní firemní kmen se může použít v jakýchkoli případech, kde není zapotřebí zdůrazňovat ani význam konkrétních osob, ani předmět činnosti podnikatele. Volnost tvorby fantazijního firemního kmene je velmi široká, a tak se nabízí otázka případné klamavosti. Jako argumentace proti ní může být zvoleno např. to, že častým užíváním zvoleného fantazijního kmene dosáhne jakési všeobecné známosti a získá způsobilost dostatečně individualizovat a odlišit konkrétní subjekt od jiného. Jde o libovolně zvolený název, ve kterém lze použít širokou škálu rozmanitých slov nejen českého jazyka, ale i slov z jazyků ostatních (např. Albert, Genius, Slavie apod.). Za fantazijní firemní kmen lze také

považovat názvy písmen určité abecedy (jako např. Alfa, Beta, Gama, Zet) a různé zkratky (ABC, ABB, TOS atd.). Přípustné jsou také pouhé shluky písmen, které nemusí mít ani žádnou vnitřní logiku. Podle Dvořáka „není jako obchodní firma uznatelné označení SBDM, protože z něj není průměrnému čtenáři zjevné, o jaký subjekt se zde vlastně jedná. Tomuto požadavku však vyhovuje obchodní firma Stavební bytové družstvo mládežníků.“³⁰ Firma družstva musí totiž obsahovat označení „družstvo“, zákon nepřipouští žádné zkratky.

Nebezpečí a nevhodnost použití fantazijního kmene spočívá v tom, že nenese žádnou informaci o podnikateli právnické osobě.

Smíšený firemní kmen. Odpověď na otázku, co se skrývá pod označením smíšený kmen, rozdělují autory na dva názorové proudy. Do prvního náleží např. M. Bartošíková a I. Štenglová, které uvádějí, „že smíšená firma (přesněji však řečeno smíšený firemní kmen), je kombinací osobní a věcné firmy a je v ní zastoupena jak složka věcná, tak i složka osobní.“³¹ Také další literatura nabízí totožné stanovisko³²: Smíšený firemní kmen (např. Hugo Miller – cestovní kancelář) je tvořen kombinací osobního a věcného kmene a používá se v těch případech, kdy podnikatel právnická osoba svou firmou sděluje, které konkrétní osoby jsou spjaty s jeho předmětem činnosti (podnikání).

Druhý názorový proud zastává např. T. Dvořák, když postupně vypočítává osobní, věcnou a fantazijní firmu a následně dodává, že „smíšené firmy pak představují kombinaci výše uvedených variant.“³³ K tomuto se přiklání i praxe rejstříkových soudů. Zcela běžně jsou totiž do obchodního rejstříku zapisovány firmy, jejichž kmen je tvořen např. kombinací jména, příjmení, fantazijního slova a také číslic. Uvedené řešení mi přijde vhodnější a také i více koresponduje s principem volné tvorby firemního kmene podnikatelů právnických osob.

---

³⁰ Dvořák, T.: Družstevní právo. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001

³¹ Bartošíková, M. – Štenglová, I. : Společnost s ručením omezeným, C. H. BECK, Praha 2003, str.11

³² Kolektiv autorů: Obchodní právo, Meritum-Aspi, výklad k právnímu stavu ke dni 1.3.2005, str.29

³³ Dvořák, T. : Komanditní společnost, ASPI, Praha 2004, str.22

Závěrem bych rád poznamenal, že ustanovením § 8 - § 12 ObchZ je chráněno znění firmy, tedy nikoli jeho grafická či ozdobná podoba. Podnikatel nemusí činit všechny právní úkony pouze v písemné formě; z toho lze odvodit, že chráněno je opravdu znění a nikoli jen jeho písemný zápis. Při uvádění své obchodní firmy nemusí striktně dodržet stejný druh písma nebo malá a velká písmena. I když platí, že podnikatel musí užívat obchodní firmu v takové podobě, která je zapsána do obchodního rejstříku, nejsou tyto odchylky (např. v použití malých či velkých písmen) způsobilé přivodit neplatnost právního úkonu.

7.4.2 Firemní dodatek

Firemní dodatek podnikatelů právnických osob může mít povahu *obligatorní* nebo *fakultativní*.

Obligatorní dodatek

Povinnou součástí firmy obchodních společností, družstev a jiných právnických osob zapisujících se do obchodního rejstříku je dodatek označující jejich právní formu. Takovýto dodatek lze zapsat pouze v podobě, kterou umožňuje příslušné ustanovení ObchZ, resp. je nutné zvolit jednu z nabízených variant. Pro úplnost musím zmínit terminologickou nepřesnost u pojmu „označení“, která se objevuje u § 77, § 95, § 107, §154 odst. 2 a u § 221 odst.3 ObchZ. Po věcné stránce jde však o totéž jako u dodatku označující právní formu.

- I. Firma veřejné obchodní společnosti musí podle ustanovení § 77 ObchZ obsahovat označení „veřejná obchodní společnost“, jež může být nahrazeno zkratkou „veř.obch.spol.“ nebo „v.o.s.“. Obsahuje-li firma jméno alespoň jednoho ze společníků, postačí dodatek „a spol.“ Je nezbytné poznamenat, že dodatek „a spol.“ lze použít pouze u veřejné obchodní společnosti. Jinak není přípustné, aby u společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti, komanditní společnosti nebo družstva, které založily fyzické osoby, bylo v obchodní firmě společnosti uvedeno jméno jednoho ze společníků, případně zakladatelů s dodatkem a spol. a poté uveden dodatek označující právní formu společnosti nebo družstva.

To samé platí u osob, které podnikají pod společným jménem bez založení právnické osoby (např. na základě smlouvy o sdružení podle § 829 OZ). Kdyby výše uvedené neplatilo, docházelo by podle mého názoru minimálně k porušení zásady jasnosti. Pokud by ve firmě veřejné obchodní společnosti byla uvedena jména všech společníků, není možné dodatku „a spol.“ rovněž užit. V tomto případě by docházelo k porušení zásady zákazu klamavosti. Dodatek „a spol.“ by vyvolával mylnou představu, že součástí společnosti je více osob.

- II. Firma komanditní společnosti musí podle ustanovení § 95 ObchZ obsahovat označení „komanditní společnost“, postačí však zkratka „kom.spol.“ nebo „k.s.“.
- III. Firma společnosti s ručením omezeným musí podle ustanovení § 107 ObchZ obsahovat označení „společnost s ručením omezeným“ nebo postačí zkratka „spol. s r.o.“ nebo „s. r. o.“
- IV. Firma akciové společnosti musí podle ustanovení § 154 odst. 2 ObchZ obsahovat označení „akciová společnost“ nebo zkratku „akc.spol.“ nebo zkratku „a.s.“.
- V. Firma družstva musí obsahovat podle ustanovení § 221 odst. 3 označení „družstvo“.

Obchodní zákoník dává při tvorbě konkrétního druhu firmy na výběr z několika možných forem dodatků. Je-li některý z nich zvolen, je pak v právních vztazích třeba použít firmu přesně podle zápisu v obchodním rejstříku, a to včetně zvoleného dodatku. Zde je vhodné poukázat na judikaturu, a to např. na rozhodnutí KS v Ústí nad Labem ze dne 6. ledna 1998, sp. zn. 17 Co 214/97³⁴, které uvádí následující: „V případě, že žalobce uvedl v žalobě některou z přípustných alternativ označení žalované společnosti, ale ne tu, která je zapsána v obchodním rejstříku, nemá takový nedostatek v označení právní formy zásadní právní význam. Nelze proto dospět k závěru, že by účastníkem vystupoval někdo, kdo z tohoto důvodu nemá způsobilost být účastníkem řízení. Uvedenou

---

³⁴ ASPI, identifikační číslo (ASPI ID): JUD10272CZ

nepřesnost lze odstranit např. ústně do protokolu při jednání, eventuelně výzvou soudu podle § 43 OSŘ.³⁵ „Firma musí být do obchodního rejstříku zapsána tak, jak je uvedeno v zakladatelském dokumentu a v návrhu na zápis do obchodního rejstříku.“³⁶ Jde-li o požadavky týkající se obchodní firmy, doplňují obchodní zákoník některé zvláštní zákony. Podnikatelé právnické osoby, které vznikají na základě těchto zákonů, musí mít ve své firmě obsaženo označení jako např. „banka“, „burza“, „penzijní fond“, „investiční společnost“, „investiční fond“. Protože se tato označení považují za povinný dodatek firmy podnikatele právnické osoby uvedené ve zvláštním zákoně, nesmějí je jiné osoby ve své firmě používat.

Fakultativní dodatek

Firma právnické osoby může obsahovat kromě obligatorního dodatku ještě dodatek fakultativní (nepovinný, volitelný), který odlišuje firemní kmen od stejné firmy jiného podnikatele právnické osoby nebo také od podnikatele fyzické osoby, a to za předpokladu, že právnická osoba použila osobní firemní kmen. Podnikatelé právnické osoby by měly odlišit svoji firmu jakýmkoli firemním dodatkem (osobním, věcným, smíšeným, fantazijním nebo dodatkem odlišujícím sídlo), pokud by byla zaměnitelná s firmou jiného podnikatele. Domnívám se však, že pro předejití případných sporů bude pro podnikatele vhodnější zvolit obchodní firmu, která se od jiné odlišuje firemním kmenem (tzn. odlišení bude spočívat v tzv. silném prvku) než spoléhat na fakultativní odlišující dodatek (tzn. na slabý prvek).

---

³⁵ Žalovaný byl označen jako „S. G. s. r. o.“, ačkoli správně měl být označen jako „S. G. spol. s r. o.“

³⁶ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 10., podstatně rozšířené vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, str.28

8 Přejchod, převod, změna obchodní firmy a související ustanovení

8.1 Obecná ustanovení

V souvislosti s přechodem a převodem obchodní firmy se běžně užívá pojmu „stará firma“, a to na základě díkce § 11 odst. 1 ObchZ, který uvádí, že kdo zdědí podnik nebo jej nabude smlouvou, může podnikat pod dosavadní firmou s nástupnickým dodatkem, jen má-li k tomu výslovný souhlas zůstavitele nebo dědiců nebo právního předchůdce. ObchZ však termín „stará firma“ stejně jako termín tzv. „nová firma“ výslovně nezmiňuje. Ustanovení ObchZ poskytují za určitých podmínek možnost zachovat dosavadní firmu v případě převodu nebo přechodu podniku na nového vlastníka, což vyplývá z toho, že obchodní firma se postupně může stát významnou hospodářskou hodnotou, důležitou složkou podniku, která podnikatele pozitivně prezentuje mezi ostatními podnikateli nebo mezi veřejností. Pokud poté dojde ke změně vlastníka podniku s takto zavedenou firmou, může mít nabyvatel zájem pod ní podnikat i nadále. Důvodem je samozřejmě ekonomická výhodnost spočívající ve schopnosti firmy identifikovat a odlišit podnikatele od ostatních, aniž by byl nucen vynakládat nemalé finanční prostředky na její další propagaci. Zachování staré firmy v případě převodu nebo přechodu podniku na jiného vlastníka je sice v rozporu s výše zmíněnou zásadou pravdivosti, ale takováto možnost (nikoli povinnost) zakotvená zákonem je podle mého mínění vhodná a praktická. Současná právní úprava neumožňuje samostatný převod či přechod obchodní firmy bez toho, aniž by současně došlo k převodu či přechodu podniku. Obchodní firmu lze tedy převést pouze současně s podnikem, a to na základě smlouvy nebo může přecházet na nabyvatele děděním nebo univerzální sukcesí, a také pouze současně s podnikem.

8.2 Přejchod obchodní firmy

Přejchod staré firmy souvisí buď s děděním podniku, dojde-li k úmrtí podnikatele fyzické osoby nebo s univerzální sukcesí, tzn. s přechodem podniku na nástupnickou právníckou osobu v případě zániku podnikatele právnícké osoby

bez likvidace. Ustanovení o dědění se vztahuje pouze na zůstavitele, kterými jsou podnikatelé fyzické osoby zapsané v obchodním rejstříku. Důvodem je to, že podnikatelé fyzické osoby nezapsané v obchodním rejstříku firmu nemají. Pojem „kdo“ uvedený v § 11 odst. 1 ObchZ zahrnuje osobu jak právnickou, tak fyzickou. Z ustanovení uvedeného paragrafu dále vyplývá, že musí být kumulativně splněny dvě podmínky. První podmínkou je povinnost nabyvatele doplnit k dosavadní firmě nástupnický dodatek (ten může být pouze stručný). Také se nevyžaduje uvádět jméno nástupce, což by činilo obchodní firmu příliš dlouhou. Druhou zákonem stanovenou podmínkou je výslovný souhlas zůstavitele nebo dědiců s trváním dosavadní firmy. Ovšem je potřeba si uvědomit, že osoba, která zdědí podnik po podnikateli fyzické osobě může podnikat pod starou firmou. Jde tedy o možnost, nikoli povinnost.

Současná právní úprava umožňuje, aby souhlas s podnikáním pod dosavadní firmou poskytl zůstavitel ještě za svého života. Jedná se o možnost disponovat firmou pro případ smrti. Samozřejmě je nutné počítat také se situací, kdy zůstavitel výslovný souhlas s dalším užíváním staré firmy neudělil. Potom ale může dojít k tomu, že např. jeden z více dědiců nesouhlasí. Vzhledem k užití plurálu ve slově „dědiců“ v ustanovení § 11 odst. 1 ObchZ lze dovozovat, že i jeden nesouhlasící dědic znemožní podnikateli – dědici podniku podnikat pod dosavadní firmou. V případě, kdy zůstavitel předem vyjádřil svůj výslovný nesouhlas s přechodem staré firmy na dědice, nelze tento projev vůle nahradit ani jednomyslným souhlasem všech dědiců. Je-li firma považována za součást podniku, potom je třeba pojem „dědicové“ uvedený v § 11 odst. 1 ObchZ vykládat v závislosti na právní úpravě obsažené v § 460 a násl. OZ. Nejde tak o osoby uvedené v § 15 OZ; ty mohou udělit souhlas s užíváním jména a příjmení zůstavitele ve firmě právnické osoby podle § 11 odst. 5 ObchZ, neučinil-li tak zůstavitel před svou smrtí. Obsah pojmu „dědic“, jak uvedu níže, však není přesto zcela jednoznačný.

V souvislosti s přechodem obchodní firmy musím zmínit také ustanovení § 11 odst. 3 ObchZ, které upravuje případy univerzálního nástupnictví, pokud jde o původní firmu právnické osoby. Zmíněné ustanovení uvádí, že firma právnické

osoby přechází na nástupnickou právnickou osobu s podnikem, jsou-li splněny dvě podmínky, a to: 1. původní právnická osoba zaniká bez likvidace a za 2. nástupnická právnická osoba firmu převezme (viz dále). K první podmínce, tzn. k zániku právnické osoby bez likvidace je nutné připomenout, že se tak může stát na základě § 69 odst. 1 třemi způsoby: a) fúzí, b) převodem jmění na společníka nebo c) rozdělením. Speciální právní úprava je obsažena v § 220p odst. 8 ObchZ u zrušení akciové společnosti s převodem jmění na akcionáře, kde se uvádí, že hlavní akcionář, není-li fyzickou osobou, je oprávněn převzít firmu zaniklé společnosti s uvedením dodatku označujícího právní nástupnictví a bez dodatku vyjadřujícího právní formu akciové společnosti.³⁷ Je-li součástí firmy zanikající společnosti jméno fyzické osoby, použije se přiměřeně § 11 odst. 5 ObchZ.

Má-li nástupnická právnická osoba jinou právní formu, musí být změněn dodatek v souladu s její právní formou; např. zanikající veřejná obchodní společnost nese firmu „Silver, v.o.s.“ a za splnění uvedených podmínek přechází na nástupnickou právnickou osobu, která má formu komanditní společnosti. Původní firma (resp. firemní dodatek) musí být změněna na „Silver, komanditní společnost“ nebo „Silver, kom. spol.“ případně na „Silver, k.s.“

Ke druhé podmínce, tzn. že nástupnická právnická osoba firmu **převezme**, je vhodné upozornit na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.9.2004, sp. zn. 32 Odo 47/2004.³⁸ Žalobce se podanou žalobou domáhal ochrany obchodního jména M. a požadoval, aby žalovaná byla povinna změnit své obchodní jméno ve společenské smlouvě tak, aby neobsahovala slovo M. Svůj žalobní nárok zdůvodňoval tím, že má k k uvedenému obchodnímu jménu právo priority, neboť ho vydražil dne 31.7.1993 při veřejné dražbě v rámci velké privatizace podle zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, spolu se státním podnikem M., který byl v obchodním rejstříku zapsán dříve než žalovaná. Případ se dostal až k Nejvyššímu soudu, který dovolání jako

---

³⁷ 1.7.2008 nabývá účinnosti zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, kterým se mj. ruší zmiňovaná ustanovení ObchZ. Problematika přeměn obchodních společností a družstev bude nadále upravena výše uvedeným samostatným zákonem.

³⁸ ASPI, identifikační číslo (ASPI ID): JUD26632CZ

nedůvodně zamítl. Jeho odůvodnění spočívalo v tom, že odvolací soud (ve shodě se soudem prvního stupně) dospěl k závěru, že žalobci nesvědčí aktivní věcná legitimace, neboť neprokázal ustanovením § 11 odst. 3 ObchZ vyžadovaný projev vůle převzít obchodní jméno M., které tak na něj jako nabyvatele státního podniku M. privatizací nepřešlo a zaniklo se zánikem uvedeného podniku. Tento jeho právní názor shledal dovolací soud správným. Pro určení, jaké znění ObchZ bude aplikováno při dovolacím přezkumu, bylo rozhodné jeho znění platné v době konání veřejné dražby (v daném případě to bylo ke dni 31.7.1993).

Z dikce § 11 odst. 3 ObchZ je nepochybné, že přechod obchodního jména zanikající právnické osoby bez likvidace na nástupnickou právnickou osobu je podmíněn jejím projevem vůle, že obchodní jméno zanikající právnické osoby přejímá. Dále se Nejvyšší soud zabýval i otázkou, zda je možné převzít obchodní jméno také později, tj. po převodu podniku. To ale shledal jako nepřijatelné. Jestliže žalobce obchodní firmu nepřevzal, je nerozhodné, zda ji později případně užívat chtěl.

Jak jsem uvedl výše, obsah pojmu „dědic“ podle § 11 odst. 1 ObchZ není zcela bez problému. Stejný výkladový problém vzniká i u § 11 odst. 5 ObchZ, který se zabývá firmou právnické osoby, jejíž součástí je jméno jejího bývalého společníka nebo člena. Z tohoto důvodu ho nyní ještě jednou zmíním v souvislosti s § 11 odst. 5 ObchZ. Firma podnikatele právnické osoby, jejíž součástí je jméno společníka nebo člena, který přestal být jejím společníkem nebo členem, je jednou z možných variant staré firmy. Je patrné, že se zde řeší zejména osobní firmy právnické osoby, tzn. obchodní firmy tvořené osobním firemním kmenem, který se skládá ze jmen společníků nebo členů právnické osoby. Z ustanovení § 11 odst. 5 ObchZ také plyne, že bývalým společníkem nebo členem právnické osoby může být jak osoba fyzická, tak právnická. Důvodem zániku účasti dosavadního společníka nebo člena může být např. to, že zemřel, vystoupil, byl vyloučen, převedl smlouvou svůj podíl na jinou osobu nebo soud zrušil jeho účast atd. V uvedených případech může podnikatel právnická osoba nadále užívat jeho jméno ve firmě pouze s jeho souhlasem, který je udělen buď na dobu určitou, nebo na dobu neurčitou. Jestliže však

takovýto souhlas není bývalým společníkem nebo členem udělen, musí právnická osoba svou firmu buď změnit a její změnu navrhnout k zápisu do obchodního rejstříku, nebo si vyžádat souhlas dědice, jestliže společník či člen zemře. K tomu komentář³⁹ uvádí: „že i nadále zůstává sporné, koho rozumí ustanovení odstavce 5 pod pojmem dědice. Zda jsou to dědicové ve smyslu ustanovení § 460 a násl. OZ nebo osoby vyjmenované v § 15 OZ, tzn. manžel(ka), děti či rodiče zemřelého, tedy osoby, jimž přísluší uplatňovat právo na ochranu osobnosti po smrti fyzické osoby, či zda jsou to jak dědicové, tak i osoby uvedené v § 15 OZ. Převládá názor, že pod pojmem dědic užitým v odstavci 5 lze rozumět jak dědice ve smyslu § 460 OZ, tak i osoby podle § 15 OZ. Stejný výkladový problém nastává v odstavci 1 téhož ustanovení.“

8.3 Převod obchodní firmy

Převod dosavadní firmy podnikatele fyzické nebo právnické osoby je vázán na smluvní nabytí podniku; provádí se jediňe současně s podnikem. Obchodní firma náleží do skupiny nehmotných práv obdobně jako obchodní značky, ochranné známky, průmyslová práva a jiná práva duševního vlastnictví. Tato další práva jsou samostatně převoditelná, ale s obchodní firmou nelze samostatně disponovat. Pro převod firmy platí stejné podmínky jako pro její přechod. Těmito podmínkami jsou: 1. výslovný souhlas převodce a 2. povinnost nabyvatele uvádět starou firmu s nástupnickým dodatkem. Obchodní zákoník umožňuje také převod firmy i při převodu části podniku, bude-li podnikatel zbývající část provozovat pod jinou firmou nebo tato část zanikne likvidací. Převádějící subjekt má tedy zákonem stanovenou povinnost změnit svou firmu, aby nová firma nevyvolávala v žádném ze svých identifikačních znaků mylný dojem souvislosti s nabyvatelem firmy. Tento požadavek odpovídá zásadě nezaměnitelnosti a zákazu klamavosti. Na smluvní převod podniku nebo jeho části, která tvoří samostatnou organizační složku, se aplikuje smlouva o prodeji podniku podle § 476 a násl. ObchZ. Podnikatel fyzická nebo právnická osoba, která chce využít možnosti podnikat pod dosavadní firmou, si musí nechat zapsat do obchodního rejstříku tuto firmu

³⁹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 10., podstatně rozšířené vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, str.35

s nástupnickým dodatkem. Teprve tímto okamžikem se z původní firmy stane obchodní firma nabyvatele, pod níž bude činit právní úkony a bude chráněn na svých právech k této firmě. Oproti tomu převodce svá dřívější práva pozbývá.

8.4 Změna obchodní firmy

Ke změně nebo úpravě zapsané obchodní firmy může dojít buď na základě předchozích právních skutečností, které představují povinný důvod k provedení změny nebo na základě volného uvážení oprávněného subjektu. Tím se rozlišuje povinná změna firmy a změna dobrovolná. Změna obchodní firmy se týká firemního kmene nebo firemního dodatku, případně firmy jako celku, jak podnikatelů fyzických osob, tak i osob právnických.

Skutečnosti, které předcházejí povinnému provedení změny firmy podnikatele fyzické osoby zapsané v obchodním rejstříku, mohou být následující:

- I. fyzická osoba, která má v matriční knize zapsáno jedno křestní jméno může před matričním úřadem prohlásit, že bude užívat dvě jména,
- II. změna příjmení fyzické osoby uzavřením manželství a přijetím příjmení druhého manžela, případně prohlášením, že ke společnému příjmení připojuje a na druhém místě bude uvádět příjmení předchozí,
- III. oznámení rozvedeného manžela, že přijímá zpět své dřívější příjmení,
- IV. změna jména, popř. jmen, nebo příjmení, přičemž změna příjmení se povolí zejména tehdy, jde-li o příjmení hanlivé, směšné, nebo je-li pro to vážný důvod,
- V. dojde-li ke změně místa podnikání, kterou je adresa zapsaná jako místo podnikání a je součástí obchodní firmy; v uvedeném případě následuje změna nebo vypuštění místního dodatku,
- VI. dojde-li ke změně předmětu podnikání, přičemž obor (živnost) nebo jeho modifikace tvoří věcný dodatek firmy podnikatele.

Oproti výše uvedenému je nutné poznamenat, že pokud zemře jedna z podnikajících fyzických osob, které k odlišení používaly osobní dodatek (např.: „mladší“, „starší“, „otec“, „syn“ apod.), nemusí druhý podnikatel svou obchodní firmu měnit, i když zaměnitelnost úmrtím zanikla. To sice zcela neodpovídá zásadě pravdivosti, ale na druhou stranu nezpůsobuje klamavost. Myslím si, že takovéto řešení je optimální a nebude působit potíže.

V souvislosti se změnou firmy podnikatele fyzické osoby, musím také uvést ustanovení § 11 odst. 2 ObchZ, jež umožňuje, aby fyzická osoba, která změnila své jméno, mohla používat ve firmě i své dřívější jméno s dodatkem obsahujícím nové jméno. To se bude týkat zejména žen podnikatelek. Je pravdou, že zmíněné ustanovení sice nabízí využití dosavadní dobré pověsti firmy podnikatele, ale na druhou stranu takto vzniklá firma působí dle mého soudu zvláště a není příliš vhodná. Pro srovnání např.: „Jana Králová, nyní Jana Černá“, „Jakub Krátký, přejmenován jako Jakub Novák“.

Skutečnosti, které předcházejí povinnému provedení změny firmy podnikatele právnické osoby zapsané v obchodním rejstříku, jsou tyto:

- I. ukončení účasti společníka nebo člena ve společnosti či družstvu, je-li jeho jméno součástí obchodní firmy a uvedená osoba neposkytne souhlas s následným užíváním svého jména ve firmě,
- II. úmrtí společníka nebo člena fyzické osoby, jehož jméno je součástí firmy, přičemž tento neposkytl předchozí souhlas s užíváním svého jména a neposkytli jej ani dědicové,
- III. zánik právnické osoby jako společníka nebo člena jiné právnické osoby, jehož název nebo firma jsou součástí její firmy, aniž dala za svého trvání k dalšímu užívání souhlas nebo po jejím zániku bez likvidace její právní nástupce,
- IV. přechod podniku v rámci dědictví za existence souhlasu zůstavitele nebo oprávněných osob s užíváním obchodní firmy, přičemž ke stávajícímu

znění musí být připojen nástupnický dodatek, jestliže dědic zamýšlí provozovat podnik pod dosavadní firmou,

V. přeměna obchodní společnosti nebo družstva na jinou právní formu; zde se mění obligatorní dodatek, firemní kmen zůstává,

VI. přizpůsobení obchodní firmy novému právnímu předpisu.

Jak jsem již předeslal na začátku této kapitoly, nabízí se taktéž tzv. **dobrovolná změna firmy**. Jedná se o to, že ke změně může dojít podle libovolného uvážení zapsaného subjektu, na základě různých důvodů. V případě, že obchodní firma si již vytvořila dostatečně stabilní pozici na trhu a činnost podnikatele je vnímána veřejností jako pozitivní, pak jistě zcela logicky nebude mít podnikatel snahu svou firmu jakýmkoli způsobem měnit. Oproti tomu, jestliže byla činnost podnikatele neetická, problematická, spojená s různými skandály, zkrátka získala-li obchodní firma negativní nádech, potom může mít podnikatel zájem na tom, aby ji změnil.

9 Obchodní firmy podnikatelů, kteří tvoří koncern a firmy mateřské a dceřiných společností

Ustanovení § 11 odst. 6 ObchZ se týká firem podnikatelů, jejichž podniky přísluší k témuž koncernu, který je definován v § 66a odst. 7 ObchZ a stanoví, že pokud jsou jedna nebo více osob podrobeny jednotnému řízení (dále jen „řízená osoba“) jinou osobou (dále jen „řídící osoba“), tvoří tyto osoby s řídící osobou koncern (holding) a jejich podniky včetně podniku řídící osoby jsou koncernovými podniky. Není-li prokázán opak, má se za to, že ovládající osoba a osoby jí ovládané tvoří koncern. Jednotnému řízení lze podrobit osoby i tzv. ovládací smlouvou.

Je vhodné upozornit na skutečnost, že koncern (holding) nemá právní subjektivitu (tzn. způsobilost mít práva a nést povinnosti resp. být vůbec subjektem práva). Právní subjektivitou jsou však nadány osoby, které koncern tvoří. Podle mého názoru není umístění dané problematiky zcela logické vzhledem k faktu, že § 11 ObchZ se zabývá převodem, přechodem a případnými

změnami obchodní firmy. Firmy těchto podnikatelů mohou (ale nemusí) obsahovat shodné prvky, bude-li jejich součástí dodatek o příslušnosti ke koncernu a budou-li navzájem dostatečně rozlišitelné. Uvedené ustanovení, které bylo do ObchZ začleněno harmonizační novelou, reaguje na zcela běžnou praxi uskutečňovanou podnikatelskými seskupeními již dříve, zejména na finančním kapitálovém a peněžním trhu, v průmyslových odvětví apod., kde jsou společné prvky firem jednotlivých koncernů obvyklé. Podnikatelé náležející ke koncernu mohou svými firmami se shodnými prvky vyjádřit organizační nebo ekonomické propojení. Tímto způsobem mohou společně využívat dobrou pověst koncernu. Z dikce zákona rovněž vyplývá, že firmy podnikatelů, jejichž podniky přísluší k témuž koncernu, mohou obsahovat shodné prvky, tzn. jeden nebo více těchto prvků, ale nikdy nesmí být zcela shodné. Podle mínění M. Bartoškové, která je spoluautorkou komentáře k ObchZ, „je sporné, pokud se koncernové podniky v rámci koncernu rozhodnou o užívání shodného prvku vyjadřujícího příslušnost ke koncernu, zda musí tento prvek užívat ve firmě všechny koncernové podniky.“⁴⁰

V této kapitole bych se rád věnoval ještě otázce související s ust. § 66a odst. 2 ObchZ, jež stanoví že ovládající osobou je osoba, která fakticky vykonává přímo nebo nepřímo rozhodující vliv na řízení nebo provozování podniku jiné osoby (tzv. ovládané osoby). Je-li ovládající osobou společnost, jde o společnost mateřskou a společnost jí ovládaná je společností dceřinou. Nepřímým vlivem se rozumí vliv vykonávaný prostřednictvím jiné osoby či osob. Patrná je souvislost § 66a odst. 2 ObchZ a § 66a odst. 7 ObchZ, když komentář⁴¹ uvádí, že „odstavec 7 sice nedefinuje pojem jednotné řízení, z jeho ustanovení, stejně jako z definice ovládající a ovládané osoby však lze dovodit, že osobami podrobenými jednotnému řízení jsou jednak osoby ovládané ve

---

⁴⁰ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 10., podstatně rozšířené vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, str.35

⁴¹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 11. vydání. Praha : C.H. Beck, 2006, str.239

smyslu odstavce 2 (není li prokázán opak), jednak osoby, jejichž jednotné řízení vyplynulo z ovládací smlouvy.“

Jako konkrétní příklad použití obchodních firem mateřské společnosti a společností dceřiných lze uvést např. společnost ČEZ, a.s., založenou v roce 1992 Fondem národního majetku, přičemž hlavní předmětem činnosti je výroba a prodej elektřiny a s tím související podpora elektrizační soustavy. Rovněž se zabývá výrobou, rozvodem a prodejem tepla.

Dceřinými společnostmi ČEZu a.s. jsou např.⁴²:

- ČEZnet, a.s.,
- ČEZ Měření, s.r.o.,
- ČEZ Logistika, s.r.o.,
- ČEZ Zákaznické služby, s.r.o.,
- ČEZ Distribuce, a.s.,
- ČEZ Prodej, s.r.o.,
- ČEZData, s.r.o.,
- ČEZ Obnovitelné zdroje, s.r.o.,
- ČEZ Distribuční služby, s.r.o.,
- ČEZ Správa majetku, s.r.o.

Skupinu ČEZ tvoří mateřská společnost ČEZ a.s. a zhruba dalších 60 dceřiných společností, jak domácích, tak zahraničních. Důvodem mého zájmu o toto téma je zejména snaha vytvořit nejen teoretický, ale i praktický přehled o tvorbě firem v rámci koncernů (skupin). Zajímavé je opět nedůsledné dodržování dikce zákona, konkrétně v daném případě § 11 odst. 6 ObchZ, který - jak už jsem výše uváděl - stanoví, že firmy podnikatelů, jejichž podniky přísluší k témuž koncernu mohou obsahovat shodné prvky, obsahují-i dodatek o příslušnosti ke koncernu a jsou-li navzájem dostatečně rozlišitelné. Na příkladu Skupiny ČEZ je

---

⁴² Nejedná se o úplný výčet dceřiných společností ČEZu a.s., více podrobností na: www.cez.cz

evidentní, že požadavek rozlišitelnosti je splněn, ale podmínka dodatku o příslušnosti ke koncernu naplnění není, o čemž se lze přesvědčit nahlédnutím do obchodního rejstříku.

V obecné rovině lze závěrem konstatovat, že § 66a ObchZ se zabývá problematikou podnikatelských seskupení. Obsah zmíněného paragrafu byl do ObchZ začleněn na základě novely provedené zák. č. 370/200 Sb., s účinností od 1.1.2001. Právní úprava vychází zejm. z čl. 24a Druhé směrnice a z čl. 8 směrnice č. 88/627 ES (nyní směrnice č. 2004/109 ES).

10 Obchodní firma ve vztahu k řízení ve věcech obchodního rejstříku

10.1 Úvodní ustanovení

Jak již vyplývá z názvu této kapitoly, rád bych se nyní věnoval obchodní firmě především z procesního hlediska, konkrétně tedy v souvislosti s občanským soudním řádem (ustanovení § 200a a násl. OSŘ, které obsahuje řízení ve věcech obchodního rejstříku) a rovněž ve spojení s ustanovením § 27 a násl. ObchZ, které se vztahují k problematice obchodního rejstříku.

10.2 Věcná a místní příslušnost rejstříkových soudů

Platné znění zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, obsahuje ustanovení o řízeních ve věcech obchodního rejstříku, a to v § 200a a násl. OSŘ. Rejstříkovým soudem, tzn. soudem příslušným k řízení ve věcech obchodního rejstříku je soud, v jehož obvodu je obecný soud fyzické nebo právnické osoby, jíž se zápis v rejstříku týká. Nejen obchodní rejstřík, ale stejně tak nadační rejstřík, rejstřík obecně prospěšných společností a rejstřík společenství vlastníků jednotek jsou vedeny krajskými soudy. Výše uvedená věcná příslušnost je dle mého názoru zvolena vhodně, a to zejména s ohledem na konstatování o základních hlediscích pro určení věcné příslušnosti, za které lze považovat:

- složitost věci (jejich typová skutková a právní obtížnost)

- zvláštnosti hmotněprávní úpravy (potřeba užší specializace při projednávání a rozhodování určitého druhu sporů)
- zvláštnosti procesní úpravy (vyžadující určitou míru specializace např. ve sporech, v nichž se občanský soudní řád uplatňuje jen subsidiárně)
- povaha právních vztahů (vyčlenění tzv. obchodních věcí)
- hodnota sporu (jde-li o peněžité plnění)⁴³

Jedná se tedy o zcela odůvodněný požadavek, aby se záležitosti, které jsou svoji povahou náročnější a vyžadující větší míru specializace, neprojednávaly u soudů okresních. Krajské soudy by měly být jistě i větší zárukou jednotnějšího - či lépe řečeno - sjednocujícího rozhodování. Na druhou stranu i krajské soudy při zápisu společností do obchodního rejstříku, zejména ve vztahu k obchodní firmě, postupují v praxi dosti benevolentně. Je jistě vhodné konstatovat, a to zejména s ohledem na již uvedené zásady tvorby obchodní firmy a principy její tvorby, že reálný stav zápisu v obchodním rejstříku se mnohdy liší a neodpovídá striktnímu pojetí ryze teoretického přístupu. Pokud bych chtěl výše uvedené poněkud zlehčit, bylo by možné s trochou nadsázky uvést, že rejstříkové soudy zapíší do obchodního rejstříku téměř jakoukoliv obchodní firmu.

Avšak výše uvedený stav, podle kterého jsou ve věcech obchodního rejstříku příslušné rozhodovat v prvním stupni krajské soudy, neplatil vždy. Až do konce roku 1995 byly v prvním stupni příslušné soudy okresní. Platné a účinné znění obchodního zákoníku, konkrétně § 200d uváděl, že obchodní rejstřík vede okresní soud v sídle krajského soudu (dále jen "rejstříkový soud") pro podnikatele, kteří mají své sídlo v obvodu tohoto krajského soudu. Nemají-li své sídlo, je příslušný soud podle místa podnikání; nemá-li podnikatel ani místo podnikání, je k vedení obchodního rejstříku příslušný soud podle místa bydliště podnikatele.

Nahlédnutím do obchodního rejstříku lze zjistit, že např. 25.června 1992 byla zapsána společnost s obchodní firmou (tehdy jménem) BETA, spol. s r.o. a

⁴³ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I.díl. 7. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006, str. 28

dne 29.prosince 1992 byla zapsána společnost BETA s.r.o. Platná právní úprava v tomto období sice pouze stanovila, že obchodní jméno nesmí být zaměnitelné s obchodním jménem jiného podnikatele. Ustanovení o tom, že k odlišení firmy (dříve jména) nestačí rozdílný dodatek odlišující právní formu, zákon neobsahoval. I přes to se však domnívám, že pokud bylo jediným odlišujícím prvkem použití jiné formy dodatku u společnosti s ručením omezeným, neměla být tato společnost vůbec zapsána. Pouze pro zajímavost lze dodat, že dne 2.1.1994 byla zřejmě bez problému zapsána společnost BETA spol. s r.o. Novely občanského soudního řádu se na tuto skutečnost snaží postupně reagovat, jednak zavedením věcné příslušnosti krajských soudů a rovněž stále podrobnější úpravou řízení ve věcech obchodního rejstříku.

Zbývá ještě dodat, že místní příslušnost je dána dle obecného soudu podnikatele a u zahraniční osoby podle umístění jejího podniku nebo organizační složky na území České republiky, přičemž jak již bylo uvedeno, obecným soudem podnikatele je ve smyslu § 200a odst. 1 OSŘ krajský soud, do jehož obvodu náleží okresní soud, který je obecným soudem právnické osoby. Zmiňovanou otázku obecného soudu upravuje § 84 a násl. OSŘ.

10.3 Vývoj právní úpravy řízení ve věcech obchodního rejstříku

10.3.1 Právní úprava platná do 30.12.2000 (§ 200a – 200d OSŘ)

Podle § 200b OSŘ byl soud v řízení o provedení zápisu povinen zkoumat, zda jsou splněny předpoklady k provedení zápisu vyžadované právními předpisy. Je patrné, že právní úprava měla spíše obecný charakter.

10.3.2 Právní úprava platná do 30.6.2005

Situace zůstala prakticky totožná až do 30.6.2005, kdy došlo jen k nepatrné změně spočívající v tom, že výše uvedené upravoval § 200d odst. 1), který stanovil, že v řízení o provedení zápisu byl soud povinen zkoumat, zda jsou splněny předpoklady k provedení zápisu vyžadované právními předpisy. Ustanovení § 101 odst. 1 písm. a), jež uvádělo, že účastníci jsou povinni k tomu,

aby bylo dosaženo účelu řízení, tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti, tím nemělo být dotčeno.

10.3.3 Právní úprava platná od 1.7.2005 do 14.3.2006

K významné a poměrně rozsáhlé změně v právní úpravě obchodního rejstříku a rejstříkového řízení došlo na základě novely provedené zákonem č. 216/2005 Sb., a to s účinností od 1.7.2005. Z tohoto důvodu bývá zmíněná novela označovaná jako tzv. novela rejstříková. Za zmínku stojí, že se jednalo o poslanecký návrh zákona, který vzniknul v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.

Požadavky na obchodní firmu upravoval § 200da odst. 1 OSŘ, který nově uváděl, že nebyl-li návrh odmítnut podle § 200d, soud provede zápis do rejstříku, jestliže údaje o skutečnostech, které se zapisují do rejstříku, byly doloženy listinami, které vyžaduje zvláštní právní předpis, firma není zaměnitelná, popřípadě nevyvolává nebezpečí záměny s firmou již dříve zapsanou, a bylo doloženo oprávnění k výkonu zapisovaného předmětu podnikání (činnosti); jinak soud návrh zamítne. Je tedy patrné, že mezi požadavky nutné k zápisu obchodní firmy patřila nezaměnitelnost a skutečnost, že obchodní firma nevyvolává nebezpečí záměny.

Podle komentovaného občanského soudního řádu⁴⁴, který odkazuje na důvodovou zprávu k návrhu zákona, bylo možné novou koncepci charakterizovat takto:

- soud je i nadále subjektem vedoucí celou agendu, dochází však ke změně vnitřní hierarchie osob, které v řízení fakticky provádějí úkony; úkony související s provedením zápisu provádí pověřený vyšší soudní úředník, ledaže zákon výslovně některé úkony přikáže soudci,
- návrh na zápis do rejstříku lze podat jen na předepsaných formulářích, přístupných také v elektronické podobě spolu s obligatorně určenými přílohami,

---

⁴⁴ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1.díl. 7. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006, str. 969

- tzv. věcný přezkum se nahrazuje principem registračním – rejstříkový soud je oprávněn přezkoumat formální předpoklady návrhu a v dílčích věcech také hmotněprávní, ledaže zapisované skutečnosti mají podklad v notářském zápisu; přezkum soudem je zachován jen v komplikovanějších úkonech a jen tehdy, jestliže o úkonu nevyovídá notářský zápis jako veřejná listina. K narušení právní jistoty nedochází, neboť přezkum úplnosti formulářů a souladu mezi listinami a návrhem zaručuje bezpečnost a přesnost právního vztahu,
- vzhledem k zavedení registračního principu se mění také proces rozhodování; řízení se v zásadě zahajuje na návrh a kladné rozhodnutí rejstříkového soudu se nečinní zvláštním rozhodnutím, ale ipso facto. Oproti tomu řízení zahájené ex officio specifické rozhodnutí vyžaduje.

V souvislosti s rejstříkovou novelou a vzhledem k výše uvedenému je nezbytné zdůraznit význam § 32 ObchZ, který zavedl novinku v podobě formulářů pro zápis do obchodního rejstříku. Z uvedeného ustanovení vyplývá povinnost podat návrh na zápis, návrh na zápis změn a návrh na výmaz osob a skutečností do obchodního rejstříku a z obchodního rejstříku pouze na příslušném formuláři, přičemž podpis na uvedeném formuláři musí být úředně ověřen. S ohledem na zmocnění uvedené v § 32 odst. 4 ObchZ, upravilo Ministerstvo spravedlnosti formuláře a seznam listin (příloh), které se k návrhům přikládají, vyhláškou č. 250/2005 Sb., jež nabyla účinnosti stejně jako zákon č. 216/2005 Sb., tedy 1.7.2005.

Domnívám se, že s ohledem na téma mé práce, je vhodné jednotlivé formuláře alespoň vyjmenovat a uvědomit si jejich praktický význam vzhledem k ustanovení § 35 ObchZ, který vyjmenovává údaje obecně zapisované do obchodního rejstříku, tedy včetně obchodní firmy uvedené pod písm. a).

Jedná se celkem o 14 závazných formulářů, kterými jsou:

1. Návrh na zápis / zápis změny zapsaných údajů⁴⁵ akciové společnosti do obchodního rejstříku
2. Návrh na zápis / zápis změny zapsaných údajů družstva do obchodního rejstříku
3. Návrh na zápis / zápis změny zapsaných údajů evropského zájmového hospodářského sdružení do obchodního rejstříku
4. Návrh na zápis / zápis změny zapsaných údajů podnikatele – fyzické osoby do obchodního rejstříku
5. Návrh na zápis / zápis změny zapsaných údajů komanditní společnosti do obchodního rejstříku
6. Návrh na zápis / zápis změny zapsaných údajů odštěpného závodu do obchodního rejstříku
7. Návrh na zápis / zápis změny zapsaných údajů organizační složky podniku zahraniční osoby do obchodního rejstříku
8. Návrh na zápis / zápis změny zapsaných údajů příspěvkové organizace do obchodního rejstříku
9. Návrh na zápis / zápis změny zapsaných údajů společnosti s ručením omezeným do obchodního rejstříku
10. Návrh na zápis / zápis změny zapsaných údajů veřejné obchodní společnosti do obchodního rejstříku
11. Návrh na zápis / zápis změny zapsaných údajů přemístěné (cizí) právnické osoby do obchodního rejstříku
12. Návrh na zápis / zápis změny zapsaných údajů společnosti jiné právní formy do obchodního rejstříku
13. Návrh na výmaz zapsané fyzické nebo právnické osoby z obchodního rejstříku
14. Dodatkový list

---

⁴⁵ Výmaz zapsaných údajů se považuje za zápis změny zapsaných údajů, ale existuje i zvláštní formulář, který slouží pro výmaz zapsané fyzické nebo právnické osoby z obchodního rejstříku.

Na závěr této kapitoly bych ještě v souvislosti s novelou obchodního rejstříku provedenou zákonem č. 216/2005 Sb. vyzdvihl změnu spočívající v elektronizaci obchodního rejstříku. Podle ustanovení § 33 odst. 1 ObchZ lze návrh na zápis do obchodního rejstříku podat v listinné nebo v elektronické podobě; to platí obdobně pro dokládání listin prokazujících skutečnosti uvedené v návrhu a listin zakládáných do sbírky listin. V souladu s ustanovením § 33 odst. 2 ObchZ však může návrhy v elektronické podobě podávat pouze osoba podepsaná uznávaným elektronickým podpisem podle zvláštního právního předpisu, kterým je zákon č. 227/200 Sb., o elektronickém podpisu.

„Uznávaným elektronickým podpisem se rozumí elektronický podpis, který splňuje následující požadavky:

- je jednoznačně spojen s podepisující osobou,
- umožňuje identifikaci podepisující osoby ve vztahu k datové zprávě,
- byl vytvořen a připojen k datové zprávě pomocí prostředků, které podepisující osoba může udržet pod svou výhradní kontrolou,
- je k datové zprávě, ke které se vztahuje, připojen takovým způsobem, že je možné zjistit jakoukoli následnou změnu dat.“⁴⁶

Jak vyplývá z výše uvedeného, je zákon o elektronickém podpisu specifickou a do jisté míry značně technickou právní úpravou. Rovněž celkovou právní úpravu obchodního rejstříku není možné a ani účelné v rámci mé práce obsáhnout. Pokusil jsem se tedy zabývat se spíše otázkami, které se bezprostředně dotýkají obchodní firmy, jakožto skutečnosti zapisované do obchodního rejstříku a poskytnout tak pohled na obchodní firmu v širších souvislostech a ve vztahu k dalším právním předpisům.

---

⁴⁶ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 11.vydání. Praha : C.H. Beck, 2006, str. 93

10.3.4 Aktuální právní úprava

V souvislosti s otázkou obchodní firmy je podle platné a účinné právní úpravy nezbytné zmínit ustanovení § 200da OSŘ, které uvádí, že pokud nebyl odmítnut návrh podle § 200d OSŘ, soud zkoumá, zda údaje o skutečnostech, které se do rejstříku zapisují, vyplývají z listin, které mají být podle zvláštního právního předpisu k návrhu doloženy, zda navrhovaná obchodní firma není zaměnitelná s jinou již existující obchodní firmou, případně není-li klamavá. Takovéto pojetí plně koresponduje s ustanovením § 10 odst. 1 ObchZ, které mj. stanoví, že firma nesmí být zaměnitelná s firmou jiného podnikatele a nesmí působit klamavě.

Pro úplnost je vhodné vrátit se k možnosti odmítnutí návrhu, ke kterému může dojít pokud:

- byl podán osobou, která k návrhu není podle zvláštního právního předpisu oprávněna,
- nebyl podán způsobem předepsaným podle zvláštního právního předpisu⁴⁷,
- návrh neobsahuje všechny náležitosti stanovené zvláštním právním předpisem. Náležitosti jsou u návrhu podávaného na formuláři určeny obsahem samotného formuláře. „Je-li formulář vyplněn ve všech údajích, jejichž vyplnění je nutné vzhledem k požadovanému zápisu, změně zápisu či výmazu, pak obsahuje také všechny náležitosti.“⁴⁸
- návrh je nesrozumitelný nebo neurčitý,
- k návrhu nebyly připojeny listiny, jimiž mají být podle zvláštního právního předpisu doloženy údaje o zapisovaných skutečnostech.

---

⁴⁷ Tzn. návrh podaný na formuláři podle § 32 odst. 1 ObchZ. Závazné formuláře byly vydány vyhláškou č. 250/2005 Sb. Formulář je k dispozici jak v listinné podobě ve Sbírce zákonů, tak v elektronické podobě způsobem umožňujícím dálkový přístup na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti.

⁴⁸ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I.díl. 7. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006, str. 965

Pokud by byl návrh usnesením odmítnut, pak by již zkoumání podmínek uvedených v ustanovení § 200da OSŘ nepřicházelo v úvahu. Z tohoto důvodu bylo vhodné na důvody odmítnutí poukázat.

10.4 Možnost aplikace zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Otázkou však zůstává, jestli je možné domáhat se vůči státu náhrady škody v souladu se zákonem č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, pokud by byla zapsána do obchodního rejstříku obchodní firma v rozporu s ustanovením § 200 da OSŘ. Podle mého názoru lze o této možnosti uvažovat. Je totiž zřejmé, že žalovanému, resp. účastníkovi, který nebude úspěšný v případném sporu ve smyslu § 12 ObchZ, mohou vzniknout nemalé náklady. Lze ho tedy sankcionovat za to, že jeho obchodní firma byla zapsána do obchodního rejstříku navzdory klamavosti a zaměnitelnosti s jinou firmou? Na druhou stranu lze na danou otázku pohlížet i tak, že osoba – podnikatel musí již při návrhu na zápis své obchodní firmy do obchodního rejstříku postupovat jako profesionál s nezbytnou mírou opatrnosti a sama si nést důsledky za to, že použije resp. navrhne použití obchodní firmy zaměnitelné či klamavé s jinou již existující. Je ale vůbec možné po podnikateli požadovat posouzení případné klamavosti a zaměnitelnosti, a to obzvláště v případech, kdy navrhuje použití obchodní firmy nikoliv zcela totožné s firmou již existující? Tento druhý způsob pohledu na danou otázku však nekoresponduje s dikcí § 200 da OSŘ, podle kterého soud zkoumá, zda navrhovaná obchodní firma není zaměnitelná s jinou již existující, případně není-li klamavá.

Pokud tedy soud má zákonem stanovenou povinnost zkoumat zaměnitelnost a klamavost obchodní firmy, měl by pak taky následně zcela logicky soud resp. stát (viz níže) odpovídat za porušení uvedené povinnosti.

Na základě ustanovení § 3 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo

nesprávným úředním postupem, náleží mezi subjekty za jejichž činnost a tedy i škodu odpovídá stát:

- státní orgány,
- právnické a fyzické osoby při výkonu státní správy, která jim byla svěřena zákonem nebo na základě zákona (úřední osoby),
- orgány územních samosprávných celků, pokud ke škodě došlo při výkonu státní správy, který na ně byl přenesen zákonem nebo na základě zákona (územní celky v přenesené působnosti).

„Státními orgány je třeba rozumět orgány, které stát zřizuje k plnění funkcí státu a vybavuje je za tím účelem pravomocí a působností rozhodovat o subjektivních právech a povinnostech jemu bezprostředně nepodřízených subjektů. Podle jednotlivých druhů státní moci se i státní orgány dělí na orgány zákonodárné, výkonné a soudní.“⁴⁹ „Vzhledem k tomu, že stát odpovídá za škodu způsobenou nezákonnými rozhodnutími a nesprávným úředním postupem, je zřejmé, že zákon se týká především orgánů moci výkonné (správní) a moci soudní, které při výkonu svých pravomocí vydávají rozhodnutí či vykonávají jinou než rozhodovací činnost řazenou pod pojem úřední postup.“⁵⁰

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu, sám o sobě nenabízí definici škody ani blíže neupravuje způsob její náhrady. Z tohoto důvodu je třeba využít některá ustanovení o náhradě škody upravená v občanském zákoníku, zejm. pak § 442 odst. 1 OZ, podle kterého se hradí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo, tzn. ušlý zisk. Jedná se o objektivní odpovědnost, které se nelze podle § 2 zákona 82/1998 Sb., zprostit.

Podmínkami takto koncipované odpovědnosti, které musí být kumulativně splněny jsou:

- nezákonné rozhodnutí či nesprávný úřední postup,

---

⁴⁹ Hendrych, D. a kol. Právní slovník. 2. rozšířené vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, str. 578

⁵⁰ Vojtek, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, str. 30

- vznik škody,
- příčinná souvislost mezi vydáním nezákonného rozhodnutí či nesprávným úředním postupem a vznikem škody.

Splnění uvedených podmínek musí být prokázáno v soudním řízení, přičemž důkazní břemeno leží na poškozeném. Škodou zákon míní újmu, která nastala (projevuje se) v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi, a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především penězi.⁵¹ Za skutečnou škodu je nutno považovat majetkovou újmu vyjádřitelnou v penězích, která spočívá ve ztrátě, zmenšení, znehodnocení již existujícího majetku poškozeného. Ušlý zisk představuje majetkovou újmu (taktéž vyjádřitelnou v penězích), která představuje hodnotu o kterou nedošlo ke zvětšení, rozšíření majetku poškozeného.

Pokud tedy bude žalovanému ve sporu podle § 12 ObchZ uložena povinnost změnit svoji obchodní firmu a podat návrh na zápis změny do obchodního rejstříku, vznikne této osobě škoda spočívající např. nutnosti provést přetisk vizitek, změnit firmu na služebních vozech, provést novou reklamní kampaň za účelem propagace firmy takto změněné atd.

K problematice popisované v této kapitole jsem však nenalezl žádnou vhodnou judikaturu či odborné komentáře, které by se výše uvedeným zabývaly a kterými bych mohl své úvahy podpořit. Nejsem si tedy zcela jistý, jestli se lze výše uvedené náhrady škody po státu skutečně s úspěchem domoci.

11 Ochrana obchodní firmy

11.1 Obecná ustanovení

Obchodní firmu lze současně s ochranou známkou, označením původu a zeměpisným označením řadit k právům na označení, která jsou součástí práv k nehmotným statkům. Její ochrana se váže na dobu existence subjektu. Subjektivní právo k firmě zahrnuje jednak právo podnikatele obchodní firmu

⁵¹ Vojtek, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, str. 40

užívat a dále mu umožňuje zasáhnout proti každému neoprávněnému uživateli. Již v úvodu práce jsem poznamenal, že součástí právní úpravy obchodní firmy musí být prostředky, jakými se lze domoci její ochrany. Bez možnosti zásahu proti neoprávněným uživatelům firmy, by totiž byla právní úprava firmy prakticky zbytečná. Firmu lze chránit pomocí několika právních předpisů, přičemž nejvýznamnějším z nich je obchodní zákoník. Ochrana v něm obsažená se rozděluje na dvě oblasti. První z nich je ochrana obchodní firmy podle ustanovení § 12 ObchZ, do druhé oblasti spadá ochrana firmy podle ustanovení o nekalé soutěži.

11.2 Absolutní ochrana dle § 12 ObchZ

Ustanovení § 12 odst. 1 a 2 ObchZ stanoví, že kdo byl dotčen na svých právech neoprávněným užíváním firmy, může se proti neoprávněnému uživateli domáhat, aby se takového jednání zdržel a odstranil závadný stav. Dále může požadovat vydání bezdůvodného obohacení a přiměřené zadostiučinění, které může být poskytnuto i v penězích. Pokud byla neoprávněným užíváním firmy způsobena škoda, lze se její náhrady domáhat podle ObchZ. Jak vyplývá z výše uvedeného, nabízí ustanovení § 12 ObchZ několik možných právních prostředků ochrany, vždy se však jedná o tzv. absolutní ochranu, která působí vůči všem (*erga omnes*). Absolutní ochrana firmy spočívá v tom, že podnikatel, do jehož firemního práva bylo neoprávněně zasaženo, se může soudně domáhat ochrany proti každému, kdo se takového jednání dopustil. Aktivně legitimovanou osobou je ten, *kdo byl dotčen na svých právech neoprávněným užíváním firmy*. Ve většině případů bude touto osobou podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku, který má svou firmu. Dále je potřeba připomenout, že absolutní ochrany firmy může zásadně využít podnikatel, který začal firmu oprávněně užívat jako první, tzn. svědčí mu časová priorita k obchodní firmě. J. Dědič také uvádí, že „nároku z § 12 ObchZ se může domáhat nejen jiný podnikatel – soutěžitel, kupříkladu na základě svých prioritních práv či práv k ochranné známce, ale jakákoli třetí osoba, která je dotčena užitím firmy, tedy i nepodnikatelský subjekt, jehož název je chráněn podle ustanovení § 19b OZ, či fyzická osoba ve smyslu svých nároků

na ochranu jména a příjmení či jiných osobních atributů.⁵² V souvislosti s aktivně legitimovanými osobami je také potřeba zmínit „autora“, který se může domáhat svých nároků na základě porušení osobních nebo majetkových autorských práv. Bez svolení autora nelze použít autorský název či jméno postavy, protože i tyto prvky jsou podle autorského zákona (z. č. 121/2000 Sb.) předmětem ochrany práv autora k dílu.

Oproti tomu existují názory, které odmítají použití rozšiřujícího výkladu, podle něhož právní ochranu obchodní firmy mohou využít různé podnikatelské a nepodnikatelské subjekty, které byly dotčeny na jakýchkoli svých právech, např. na právech k ochranné známce. Argumentace je v tomto případě následující: „Přestože není v ustanovení § 12 ObchZ výslovně zmíněno, že aktivně legitimován je pouze ten subjekt, který byl dotčen na *svých právech k obchodní firmě* neoprávněným užíváním firmy, výše uvedenému výkladu svědčí zejména skutečnost, že v ustanoveních § 8 až 12 je upraveno tzv. firemní právo, včetně právní ochrany obchodní firmy.“⁵³

Ještě než uvedu pasivně legitimované osoby (tzn. neoprávněné uživatele firmy), musím nastínit, co se rozumí *neoprávněným užíváním*. Protiprávní užívání obchodní firmy se dotýká jednak veřejného zájmu, protože je v zájmu veřejnosti, aby jednotliví podnikatelé byli rozeznatelní, stejně tak soukromého zájmu, protože neoprávněným užíváním může být porušeno i soukromé právo jiné osoby. Za neoprávněné užívání se považuje případ, kdy si uživatel neoprávněně přisvojil cizí firmu a užívá ji, stejně tak jestliže si nechá zapsat firmu zaměnitelnou s cizí firmou, již zapsanou v obchodním rejstříku pro jiného podnikatele. Ustanovení § 12 ObchZ je možné využít také tehdy, užívá-li subjekt svoji firmu nepřesně, ve zkreslené podobě, může-li tím vyvolat zaměnitelnost s cizí firmou. Absolutní ochrany firmy se může domáhat také podnikatel proti jakékoli osobě, která sice nemá svou firmu, ale užívá své jméno, název nebo jiné označení nesprávně takovým způsobem, že může vyvolat zaměnitelnost s cizí

⁵² Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 1.díl, § 1-92e, Polygon, Praha 2002, str. 90

⁵³ Kolektiv autorů: Obchodní právo, Meritum-Aspi, výklad k právnímu stavu ke dni 1.3.2005, str.40, 41

firmou. Zákonodárce zvolil v § 12 odst. 1 ObchZ nedokonavé sloveso „užívání“, jež by mohlo navozovat dojem, že firma musela být neoprávněně užívána dlouhodobě, opakovaně, soustavně. Ovšem bude záležet na konkrétním případě, jaký způsob „užívání“ či „užití“ obchodní firmy založí právo dotčeného subjektu na domáhání se její ochrany.

Mezi pasivně legitimované osoby náleží všichni, kteří užívají jakékoliv označení nebo jiný nehmotný statek, a tím porušují subjektivní firemní právo dotčené osoby, jíž toto právo přísluší.

11.2.1 Žalobní nárok na zdržení se protiprávního jednání (tzn. žaloba záporní)

Zdržovací nárok spočívá obecně v tom, že subjekt, dotčený na svých právech, má možnost se u soudu domáhat, aby se ten, kdo do jeho práv neoprávněně zasáhl, uvedeného jednání zdržel. Takovou žalobu je vhodné použít proti osobě, která si nechala zapsat do obchodního rejstříku nezaměnitelnou a jinak nezávadnou firmu, ale fakticky používá obchodní firmu zapsanou pro jiného podnikatele. K tomu může dojít např. při reklamní a propagační činnosti, ale také při užití zkráceného či zkomoleného znění firmy. Podle rozhodovací praxe soudů návrh žalobce na uložení povinnosti žalovanému zdržet se užívání obchodního jména (nyní firmy), které bylo zapsáno do obchodního rejstříku na základě pravomocného usnesení rejstříkového soudu, musí být zamítnut, neboť takto formulovaný zákaz by představoval ukončení činnosti takového podnikatele.⁵⁴

11.2.2 Žalobní nárok na odstranění protiprávního stavu (tzn. žaloba odstraňovací)

Restituční žalobou se lze domáhat toho, aby byl odstraněn závadný stav, který nastal důsledkem zápisu dvou shodných nebo zaměnitelných firem do obchodního rejstříku. Obnoven má být stav, který existoval před neoprávněným

---

⁵⁴ Blíže rozsudek Vrchního soudu v Praze 3 Cmo 808/93. ASPI, identifikační číslo (ASPI ID): JUD9593CZ

zásahem do práv k firmě. Návrh žalobce směřuje k tomu, aby soud uložil žalovanému povinnost změnit obchodní firmu a podat návrh na zápis změny firmy v obchodním rejstříku. Jedná-li se o obchodní společnost nebo družstvo, musí se nejprve provést změna ve společenské smlouvě nebo stanovách, a to podle jednotlivých ustanovení ObchZ (např. § 79 odst. 1, § 97 odst. 4, § 125 odst. 1 písm. d), § 187 odst. 1 písm. a) ObchZ).

11.2.3 Žalobní nárok na vydání bezdůvodného obohacení

Harmonizační novela ObchZ (z. č. 370/2000 Sb.) doplnila prostředky absolutní ochrany obchodní firmy o žalobní nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Tím od 1.1.2001 došlo ke sjednocení žalobních nároků podle ustanovení § 12 s nároky z titulu nekalé soutěže uvedené v § 53 ObchZ, stejně jako s právními prostředky ochrany obchodního tajemství podle § 20 ObchZ, které odkazuje na ochranu proti nekalé soutěži. Jelikož obchodní zákoník neobsahuje vlastní právní úpravu bezdůvodného obohacení, použije se institut občanskoprávní uvedený v § 451 až 459 OZ. Ustanovení § 451 odst. 2 uvádí, že bezdůvodným obohacením se rozumí majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů.

11.2.4 Žalobní nárok na přiměřené zadostiučinění

V uvedeném případě se uplatní žaloba satisfakční, jež má vést k odstranění především nemajetkové újmy, která vznikla podnikateli tím, že někdo jiný neoprávněně užíval jeho firmu. Přiměřené zadostiučinění se podle § 12 odst. 1 poslední věta ObchZ poskytuje i v penězích. Jiná forma, i když není zákonem výslovně zmíněna, může spočívat např. ve zveřejnění omluvy v tisku, rozhlase, televizi, v tiskové opravě nebo v doplnění či upřesnění informací. Zmíněný výčet přiměřených zadostiučinění je samozřejmě jen demonstrativní; vždy se jedná o tzv. morální plnění. Oproti tomu přiměřené zadostiučinění v penězích bude přicházet v úvahu v případech, kdy zásah do nemajetkové sféry dotčené osoby by mohl vyvolat ztráty také v její majetkové sféře a nepeněžitá satisfakce by se nejevila jako dostatečná. V případě peněžité formy přiměřeného zadostiučinění

není bez problému stanovení jeho výše. Obchodní zákoník totiž neuvádí konkrétní pravidla pro určení výše satisfakčního plnění, což znamená, že ji podle svého uvážení stanoví až soud. Literatura uvádí, že: „zásadně je nutno rozlišovat oblast materiální újmy a imateriální újmy. Není přípustné, aby vzniklá materiální újma byla nahrazena z titulu přiměřeného zadostiučinění poskytnutého v penězích, a je nutno trvat na tom, že má být vypořádána z titulu náhrady škody, popř. bezdůvodného obohacení.“⁵⁵

11.2.5 Žalobní nárok na náhradu škody

Cílem žaloby na náhradu škody je reparovat vzniklou materiální újmu podnikatele, příp. jiné osoby, podle ustanovení o náhradě škody v obchodním zákoníku. Neuplatní se zde občanskoprávní úprava odpovědnosti za škodu. Ustanovení § 12 odst. 2 uvádí, že pokud byla neoprávněným užíváním firmy způsobena škoda, lze se její náhrady domáhat podle tohoto zákona. Z toho lze usuzovat, že náhrada škody podle ObchZ se použije bez ohledu na právní postavení rušitele. Ustanovení § 373 a násl. upravuje odpovědnost za škodu vzniklou v důsledku porušení povinnosti ze závazkového vztahu, přičemž § 757 rozšiřuje působnost této úpravy i na odpovědnost za škodu způsobenou porušením povinností stanovených obchodním zákoníkem. Osoba, která byla dotčena na svých právech neoprávněným užíváním firmy, musí prokázat výši škody a příčinnou souvislost mezi neoprávněným užíváním firmy a vzniklou škodou. Půjde zejména o náhradu ušlého zisku, která se však problematicky dokazuje. Z tohoto důvodu, jak uvádí také prof. Dědič⁵⁶, „bude oprávněná osoba zřejmě zpravidla vyžadovat náhradu abstraktního zisku podle § 381 ObchZ. (Místo skutečně ušlého zisku může poškozená strana požadovat náhradu zisku dosahovaného zpravidla v poctivém obchodním styku za podmínek obdobných podmínkám porušené smlouvy v okruhu podnikání, ve kterém podniká.)“ Právo na náhradu škody vzniklé neoprávněným užíváním firmy se promlčuje v promlčecí době stanovené v § 397 a 398 ObchZ.

⁵⁵ Kolektiv autorů: Obchodní právo, Meritum-Aspi, výklad k právnímu stavu ke dni 1.3.2005, str. 43

⁵⁶ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 1.díl, § 1-92e, Polygon, Praha 2002, str. 90, 91

Závěrem k absolutní ochraně firmy podle § 12 ObchZ mi zbývá zmínit odst. 3 tohoto ustanovení, který umožňuje, aby soud účastníku, jehož návrhu bylo vyhověno, přiznal v rozsudku právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění. Obsah uvedeného ustanovení je podle mého názoru vhodným prostředkem, kterým lze ochraňovat dobrou pověst podnikatele. Jeho význam však nelze přeceňovat. Přiznání tohoto práva je zcela v dispozici soudu, na němž záleží, zda ho použije.

11.3 Některé z dalších způsobů ochrany obchodní firmy

Již na počátku kapitoly, která se týká ochrany obchodní firmy jsem uvedl, že existuje více způsobů, jak se jí domoci. V předešlé části jsem se snažil podrobně se věnovat § 12 ObchZ, což bylo mým hlavním cílem. Níže jen stručně zmíním některé z dalších právních předpisů a ustanovení ObchZ o nekalé soutěži, které lze na ochranu firmy použít.

11.3.1 Relativní ochrana dle ustanovení o nekalé soutěži

Právní úprava nekalé soutěže je zakotvena v ustanovení § 44 a násl. ObchZ. Ust. § 44 ObchZ je označováno jako tzv. generální klauzule nekalé soutěže; je jednak samostatnou skutkovou podstatou a jednak interpretačním vodítkem pro ostatní, demonstrativně uvedené dílčí skutkové podstaty. V souvislosti s výše uvedeným § 44 ObchZ je nutné uvést, že má-li být určité jednání kvalifikováno jako nekalá soutěž, musí být současně splněny tři podmínky:

- I. jednání musí probíhat v nekalé soutěži,
- II. jednání musí být v rozporu s dobrými mravy soutěže,
- III. jednání musí být způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům.

Ochrana podle ustanovení o nekalé soutěži má relativní povahu, tzn. oprávněné i povinné subjekty jsou individuálně určeny, třetím subjektům žádná práva ani povinnosti nevznikají. Dalším významným rozdílem je skutečnost, že újma nemusí vzniknout. K naplnění skutkové podstaty stačí, že vznik újmy hrozí.

V případech nekalé soutěže tedy postačí, aby jednání bylo způsobilé přivodit újmu jinému subjektu, aniž by tím porušitel musel získat materiální či jiný prospěch. Pro srovnání je třeba uvést, že právní prostředky ochrany proti nekalé soutěži podle § 53 ObchZ jsou totožné s prostředky uvedenými v § 12 ObchZ. Osoby, jejichž práva byla nekalou soutěží porušena nebo ohrožena, se mohou proti rušiteli domáhat: aby se tohoto jednání zdržel a odstranil závadný stav, mohou požadovat přiměřené zadostiučinění (to může být poskytnuto i v penězích), náhradu škody či vydání bezdůvodného obohacení.⁵⁷

Aktivní legitimaci lze (např. podle P. Hajna) dovést pro všechny osoby, jejichž práva byla nekalou soutěží porušena nebo ohrožena. Zde je třeba poukázat na ustanovení § 54 odst. 1, odst. 2 ObchZ. Zajímavé je v případě § 54 odst. 2 ObchZ přenesení důkazního břemene na žalovaného, který musí prokázat, že se jednání nekalé soutěže nedopustil, a to jestliže se práva, aby se rušitel zdržel jednání nebo aby odstranil závadný stav v případech uvedených v § 44 až 47 a § 52 domáhá spotřebitel.

11.3.2 Ochrana dle občanského zákoníku

Další způsob ochrany poskytuje OZ v § 19b, který byl zařazen do OZ novelizací provedenou zákonem č. 509/1991 Sb., s účinností od 1.1.1992. Vzhledem k právní úpravě obchodní firmy v ObchZ se jedná o ustanovení obecné, které používá širšího pojmu „název právnické osoby“.

„Název právnické osoby je jedním z jejích identifikačních znaků, který musí být určen od počátku. Zákon vyžaduje, aby byl určen již při jejím zřízení, tzn. již při podpisu zakladatelské či společenské smlouvy nebo při vyhotovení zakladatelské listiny či jiného zřizovacího aktu. Název musí být zvolen tak, aby byl způsobilý právnickou osobu individualizovat.“⁵⁸ Aktivně legitimovaná je právnická osoba, do jejíchž práv k názvu bylo zasaženo, přičemž rozhodujícím je hledisko priority. Z § 19b odst. 2 OZ vyplývá, že ochrana plní funkce: *prevenční*

---

⁵⁷ příslušné žaloby jsou rozebrány výše

⁵⁸ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 160

(povinnost zdržet se neoprávněného zásahu), *restituční* (odstranění závadného stavu) a *satisfakční* (přiměřené zadostiučinění, které může být požadováno i v penězích).

11.3.3 Ochrana dle trestního zákona

V souvislosti s ochranou obchodní firmy je vhodné poznamenat, že určité krajní prostředky (*ultima ratio*) nabízí také TZ. Jedná se o veřejnoprávní způsob ochrany, který nabízí využití přísnějších trestněprávních sankcí. Systematicky jsou tato ustanovení zařazena do II. hlavy, čtvrtého oddílu s názvem: Trestné činy proti předpisům o nekalé soutěži, ochranných známkách, chráněných vzorech a vynálezech a proti autorskému právu, proti právům souvisejícím s právem autorským a proti právům k databázi. Konkrétní skutkovou podstatou je např.: Porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu (§ 150 TZ). Podle § 150 odst. 2 písm. a) lze tomu, kdo pro dosažení hospodářského prospěchu, neoprávněně užívá obchodní jméno (firmu) nebo jakékoliv označení s ním zaměnitelné, uložit trest odnětí svobody až na dva roky nebo peněžitý trest nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Výše uvedené dokládá to, že k ochraně firmy slouží jak soukromoprávní prostředky, tak veřejnoprávní, které umožňují uložení přísnějších sankcí než je tomu v občanskoprávním sporu.

12 Podnikatelé nezapsaní do obchodního rejstříku

12.1 Obecná ustanovení

Z hlediska systematiky mohou působit potíže ustanovení ObchZ, která se týkají podnikatelů nezapsaných do obchodního rejstříku. Tito jsou sice uvedeni v § 8 odst. 2 ObchZ, případně § 10 odst. 2 ObchZ, ale jak je řečeno dále, ustanovení upravující firmu se na ně nevztahují. Podnikatel – právnická osoba, nezapsaný v obchodním rejstříku, je povinen činit právní úkony pod svým názvem a podnikatel – fyzická osoba, nezapsaný v obchodním rejstříku, pod svým jménem a příjmením. Na podnikatele právnické a fyzické osoby nezapsané v obchodním rejstříku se nevztahují ustanovení § 8 až § 12 upravující firmu.

Názvy podnikatelů právnických osob a jména a příjmení podnikatelů fyzických osob tudíž nepodléhají ani ochraně podle § 12, ale pouze ochraně podle občanského zákoníku nebo podle předpisů na ochranu proti nekalé soutěži. Zde považují za vhodné zmínit alespoň § 11 OZ, podle kterého má fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, **svého jména** a projevů osobní povahy. Právní prostředky ochrany proti zásahům do práva na ochranu osobnosti jsou fyzickým osobám poskytnuty v § 13–16 OZ.

Novela obchodního zákoníku přijatá zákonem č. 501/2001 Sb. výslovně uvádí, že podnikatelé fyzické a právnické osoby nezapsané v obchodním rejstříku mohou u svého jména a příjmení nebo názvu užívat odlišující dodatek nebo další označení, ovšem za předpokladu, že nepůsobí klamavě a jejich užívání je v souladu s právními předpisy i dobrými mravy soutěže.

Takový dodatek spolu se jménem a příjmením podnikatele – fyzické osoby nebo označení spolu s názvem právnické osoby netvoří firmu. Dodatek a označení lze chránit pouze normami práva proti nekalé soutěži. Pokusím-li se o stručný závěr z výše uvedeného, lze říci, že osobami, na něž se nevztahují ustanovení o firmě, mohou být jednak podnikatelé nezapsaní v obchodním rejstříku (§ 8 odst. 2 ObchZ), dále se může jednat o jiné subjekty – nepodnikatele (arg. a contrario k dikci ustanovení § 8 odst. 1 ObchZ). Vedle těchto osob se z úpravy obchodní firmy vyčleňují také osoby uvedené v § 10 odst. 2 ObchZ, který uvádí, že pokud podniká více osob pod společným jménem bez založení právnické osoby, jsou tyto osoby povinny splnit závazky vzniklé při tomto podnikání společně a nerozdílně. Společné jméno **není však firmou**.

12.2 Osoby podnikající pod společným jménem

Ustanovení § 10 odst. 2 ObchZ umožňuje, aby více osob podnikalo pod společným jménem aniž by tyto osoby založily novou právnickou osobu. Může se jednat např. o společné podnikání na základě smlouvy o sdružení podle § 829 a násl. OZ. Ke zmiňovanému ustanovení lze vznést výhrady, je možné namítat především nesystematičnost zařazení. Společné jméno bylo totiž dříve

zaměňováno s obchodním jménem. Je zřejmé, že sdružení bez právní subjektivity ani obchodní jméno (nyní firmu) mít nemůže, protože není subjektem práva. Poslední věta § 10 odst. 2 ObchZ výslovně uvádí, že společné jméno není firmou. V této souvislosti je třeba poznamenat, že zmiňovaná věta byla do obchodního zákoníku zařazena až zákonem č. 370/2000 Sb., s účinností od 1.1.2001. Na společné jméno se nevztahují ustanovení o firmě; společné jméno tak nepoživá ochrany podle § 12 ObchZ. Co se týká ochrany osob podnikajících pod společným jménem, je možné použít ustanovení o nekalé soutěži (§ 47 ObchZ - vyvolání nebezpečí záměny). Smyslem tohoto nesystematicky zařazeného ustanovení je podle komentáře k ObchZ⁵⁹ „založení solidární odpovědnosti pro podnikání více osob pod společným jménem, bez založení právnické osoby.“

13 Zahraniční úprava obchodní firmy (Německo, Francie, Slovensko)

Bezmála deset let byl v českém obchodní právu používán pojem „obchodní jméno“. Novela provedená z. č. 370/2000 Sb., znamenala návrat k předválečnému pojmu „obchodní firma“. Jde rovněž o přiblížení k „firmě“, která se užívá např. v Německu a Rakousku. Nelze sice hovořit o absolutní shodě s právní úpravou v těchto zemích, ale je třeba opět poukázat na těsnou vazbu, která v předválečném právu (v souvislosti s VOZ) mezi těmito státy existovala. Pojem obchodní firma je v německém obchodním zákoníku vymezen tak, že firmou obchodníka je jméno pod nímž provozuje své obchody a jímž se podepisuje.

Níže jsou uvedena určitá základní pravidla pro tvorbu firmy podle německého práva:

- I. „Obchodník jednatel musí mít podle § 18 HGB firmu tvořenou jeho jménem a příjmením a nesmí používat dodatek, který by mohl vyvolat dojem, že se jedná o společnost nebo který by mohl uvádět v omyl o

---

⁵⁹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 11.vydání. Praha : C.H. Beck, 2006, str.27

povaze nebo významu podniku nebo o právním postavení jeho majitele. Dovoleny jsou dodatky odlišující osobu nebo podnik.⁶⁰

- II. Veřejná obchodní společnost a komanditní společnost (tzn. společnosti osobní) musí mít podle § 19 HGB také osobní firmu, která ale nemusí obsahovat křestní jména společníků. Firma může obsahovat pouze příjmení osobně ručících společníků, tzn. nikoliv komanditistů.
- III. Obchodní firma akciové společnosti je v SRN upravena v zákoně o akciových společnostech. Tato firma má zásadně odpovídat předmětu podnikání.
- IV. Společnost s ručením omezeným je upravena v § 4 (který je nazván: Firma der GmbH) zákona o společnostech s ručením omezeným (GmbH Gesetz). Uvedené ustanovení stanoví povinnost věcné nebo osobní firmy s dodatkem o společenském poměru.

Odlišný přístup k otázce právní úpravy obchodní firmy (jména) se objevuje např. ve francouzském právu. Zde se, jak uvádí I. Pelikánová⁶¹, „rozlišuje mezi obchodním jménem (nom commercial) a názvem společnosti nebo společenskou firmou (dénomination sociale, raison sociale), resp. se jménem obchodníka fyzické osoby.“

U francouzské právní úpravy obchodního jména je nutné zdůraznit rozsáhlou volnost při jeho výběru a také jeho neformální ochranu. Právní skutečností zakládající právo na ochranu je samotné užívání obchodního názvu. Ovšem i ve Francii se za jeden z prvků veřejného užívání považuje zápis do obchodního rejstříku, ale také skutečné užívání (např. na dopisech, na vývěsním štítu apod.). Jméno osoby se stává obchodním jménem, pokud je užíváno při obchodní činnosti, ale oproti tomu obchodní jméno nemusí být jménem osoby. Podle rakouské a německé koncepce se musí obchodník podepisovat firmou, pro

---

⁶⁰ Pelikánová, I.: Úvod do srovnávacího práva obchodního. Skripta. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2000, str. 111

⁶¹ Pelikánová, I.: Úvod do srovnávacího práva obchodního. Skripta. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2000, str. 114

podepisování si nemůže zvolit obchodní jméno odlišné od firmy. Francouzská úprava neumožňuje podepisování obchodním jménem odlišným od jména obchodníka. Ve Francii se také např. nerozlišují od obchodní firmy zapsané v obchodním rejstříku jména obchodníků neprotokolovaných. I když jsem uvedl, že ve Francii platí volnost při vytváření obchodního jména, nelze to považovat za absolutní. Obchodní jméno nesmí být zaměnitelné s jiným již užívaným, existuje rovněž omezení z hlediska mravnosti či užívání určitých státních symbolů.

Výše nastíněná zahraniční právní úprava, dokládá odlišné přístupy k otázkám obchodní firmy (jména) v daných zemích. Cílem bylo formou stručného exkurzu poukázat na rozdílné názorové proudy v Německu a Francii.

Závěrem ke srovnání se zahraniční právní úpravou jen stručně zmíním slovenskou právní úpravu podle slovenského komentáře.⁶² „Obchodné meno“ upravuje § 8 - § 12 slovenského ObchZ. Podle ustanovení § 8 slovenského ObchZ se jím rozumí názov, pod ktorým podnikateľ vykonáva právne úkony při svojej podnikateľskej činnosti. Komentář následně uvádí, že obchodní jméno (obchodné meno) označuje podnikatele při jeho činnosti. Toto označení je bezprostřední, identifikuje a zároveň individualizuje subjekt, který vstupuje do právních vztahů a odlišuje ho od jiných subjektů. Pojem „obchodní meno“ je třeba vykládat v tom smyslu, že to je název, pod kterým podnikatel vykonává právní úkony nejen při své podnikatelské činnosti, ale také např. v rámci sponzorství.

Slovenská právní úprava představuje stav, který v České republice existoval od 1.1.1992 do 31.12.2000. V současné době nemohu odhadnout, jestli dojde rovněž ke změně právní úpravy jako v ČR po novele 370/2000 Sb.

---

⁶² Ovečková, O. a kol.: Obchodný zákonník, Komentár, Iura Edition, 2005

14 Závěr

Z mé práce jasně vyplývá to, že obchodní firma (jméno) prošla na našem území složitým vývojem, který byl důsledkem především politických změn. Její původní význam zejména po roce 1948 fakticky zmizel. V souvislosti s událostmi roku 1989 se právní úprava opět postupně vytvářela, až dospěla po novele 370/2000 Sb. k termínu „obchodní firma“. I když se uvedená novela někdy označuje jako tzv. harmonizační, nebylo nahrazení „obchodního jména“ „obchodní firmou“ důsledkem požadavku na harmonizaci s právem EU, neboť v jejím rámci jednotný pojem či úprava neexistuje. Podle důvodové zprávy se obchodní zákoník vrací k termínu známému ve středoevropském regionu, a to nejen v našem předválečném právu a v Německu a Rakousku, ale také např. v Polsku a Rusku. Podle mého názoru zákonodárce po období určitého „tápání“ zvolil vhodnou variantu právní úpravy, a to právě i s ohledem na historické souvislosti.

To však neznamená, že současná úprava je zcela bez problému. Musím především poukázat na nesprávné užívání pojmu „obchodní firma“ resp. jen „firma“, který je často personifikován a chybně užíván místo pojmů subjekt, podnikatel nebo obchodní společnost. Z hlediska systematiky ObchZ je vhodné upozornit na jeho ustanovení, která se týkají podnikatelů nezapsaných do obchodního rejstříku. Tito jsou sice uvedeni v § 8 odst. 2 ObchZ, případně § 10 odst. 2 ObchZ, ale ustanovení upravující firmu se na ně nevztahují. I přes to se nedomnívám, že by uvedená systematika působila výrazné potíže.

Ještě jednou je třeba zdůraznit, že pojem obchodní firma je pojmem užším než obchodní jméno. Obchodní firma podnikatele je totiž vázána na zápis do obchodního rejstříku. Domnívám se, že již nelze očekávat výrazné věcné a obsahové změny dosavadní právní úpravy. Podnikatelé by tak měli v oblasti tvorby a užívání firmy docílit pocitu větší jistoty a stability právní úpravy. Řešení sporných otázek se bude odvíjet od rozhodovací praxe soudů jak v rámci jednotlivých sporů např. v rámci její ochrany podle § 12 ObchZ, stejně tak

významnou roli bude mít přístup rejstříkových soudů při samotném zápisu společností do obchodního rejstříku.

Ve své práci jsem se pokusil zabývat se do jisté míry teoretickými otázkami, jejichž znalost je však dle mého názoru stěžejní i pro otázky ryze praktické, které jsem se snažil rovněž obsáhnout, zejména s ohledem na činnost rejstříkových soudů a užitím reálných příkladů z obchodního rejstříku. Je potřeba si uvědomit, že tyto teoretické i praktické záležitosti je třeba vnímat ve vzájemné souvztažnosti. Co se týká například zásad tvorby obchodní firmy, rád byl zde konstatovat, že je nelze chápat jednotlivě bez vztahu k ostatním, i proto bylo často složité materií podřadit pod jednu z nich. Pokud bych se tedy na závěr práce již s vyšší mírou znalosti daného tématu vrátil zpět na počátek, bylo by nutné konstatovat, že vytvořit (zvolit) obchodní firmu s čistě striktním přístupem zejm. ve vztahu k zásadám tvorby, by bylo takřka nemožné. Na druhou stranu při studiu stavu zápisů v obchodním rejstříku, je někdy benevolentní přístup soudů zarážející. Je tedy třeba vždy myslet na to, že celé téma obchodní firmy, ač rozdělené do jednotlivých kapitol, je nezbytně nutné chápat jako jeden celek ve vzájemných souvislostech.

Seznam použité literatury:

Knižní publikace:

1. Bartošíková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006
2. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I.díl. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006
3. Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník – Komentář – Díl I. § 1-92e, POLYGON, 2002
4. Dědič, J., Kříž, R., Štenglová, I.: Akciové společnosti. 5., přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2003
5. Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, Komentář, Prospektrum, Praha, 1997
6. Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným. 2., přepracované a rozšířené vydání, ASPI, 2005
7. Dvořák, T.: Družstevní právo. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001
8. Eliáš, K., Bejček, J., Hajn, P., Ježek, J. a kol.: Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2004
9. Eliáš, K.: Kurs obchodního práva. Úvodní a obecná část. Soutěžní právo. 2.vydání. Praha, C.H. Beck 1997
10. Eliáš, K. a kol.: Obchodní zákoník. Praktické poznámkové vydání s výběrem z judikatury od roku 1900. 4. přepracované a rozšířené vydání podle stavu k 1.8.2004
11. Fiala, J. a kol., Občanské právo. Praha: ASPI, a.s., 2006

12. Hendrych, D. a kol. Právníký slovník. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003
13. Horáček, R., Čada, K., Hajn, P.: Práva k průmyslovému vlastnictví. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005
14. Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 160
15. Knap, K. – Opltová, M. – Kříž, J. – Růžička, M.: Práva k nemotným statkům, Praha, Codex, 1994
16. Kolektiv autorů: Obchodní právo, Meritum-Aspi, Výklad zpracován k právnímu stavu ke dni 1.3.2005
17. Lochmanová, L.: Práva na označení-obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobku, 1.vydání, Praha, Orac, 1997
18. Litochlebová, M.: Obchodní jméno, koncepce právní úpravy a způsob ochrany, (Práce posluchačů právnické fakulty UK), 1995
19. Macek, J.: Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže. 1. vydání. Praha, C.H. Beck, 2000
20. Mestre, J.: Francouzské obchodní právo s předmluvou Ireny Pelikánové, 24. vydání, L.G.D.J., Paris 1999, Orac
21. Ovečková, O. a kol.: Obchodný zákoník, Komentár, Iura Edition, 2005
22. Pelikánová, I. a kol.: Obchodní právo I.díl, 2. přepracované vydání, Aspi, 2003
23. Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 1. díl, Praha, Linde, 1994

24. Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 1. část, § 1-55, 3. aktualizované a doplněné vydání podle právního stavu k 1.4.2003, Linde Praha
25. Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 1. díl, § 1-55, 4. aktualizované vydání, Aspi, Praha 2004
26. Pelikánová, I.: Úvod do srovnávacího práva obchodního. Skripta. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2000
27. Raus, D., Neruda, R. : Zákon o veřejných zakázkách. Komentář. Linde Praha, 2007, str. 505
28. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 8. vydání, Praha : C.H. Beck, 2003
29. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 10., podstatně rozšířené vydání. Praha : C.H. Beck, 2005
30. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 11. vydání. Praha : C.H. Beck, 2006
31. Štěpina, J.: Obchodníci a obchodní společnosti se zvláštním zřetelem k právu firemnímu. Nakladatel Josef Svoboda. Praha, 1945
32. Švamberg, G.: Právo firemní, V Praze 1917, Nákladem vlastním
33. Vojtek, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007

Odborné články:

1. Bartošková, M.: Rejstříkové soudy. Právní rádce, 2003 č. 7, str. 1
2. Břeň, M.: Obchodní jméno společnosti s ručením omezeným, Obchodní právo, 2000, číslo 3, str. 14-24
3. Dědič, J.: Malé zamyšlení nad novelou obchodního zákoníku. Právní zpravodaj, 2005, č. 7.
4. Hajn, P.: Vyvolání nebezpečí záměny, Právní rádce, 1995, číslo 12, str. 15
5. Lochmanová, L.: Obchodní jméno (firma) ve světle novely obchodního zákoníku, Právo a podnikání, 2000, číslo 11, str. 7-14
6. Mrázek, J.: Obchodní firma a obchodní jméno, Právní rádce, 2001, číslo 4, str.5-11.
7. Mrázek, J.: Obchodní firma v novele obchodního zákoníku, Bulletin advokacie, 2001, číslo 5, str. 35-44
8. Tomsa, M.: K obchodnímu jménu a jeho ochraně, Obchodní právo, 1995, číslo 7, str. 14-20